

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 400 fr. per jaar

Postcheckrekening Nr 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

De causaliteit als element der deliktuele verantwoordelijkheid

Wanneer Pierre Marteau in 1914 zijn studie uitgaf : « La notion de la causalité dans la responsabilité civile », welke tevens zijn thesis was voor het doctoraat in de rechten, maakte hij de vaststelling dat het begrip « causaliteit » door de Franse rechtsleer en rechtspraak om zo te zeggen, geheel verwaarloosd geweest was. Hij zelf heeft dan hoofdzakelijk de Duitse en Engelse theorieën nagegaan.

Eenzelfde opmerking kon ook gemaakt worden voor wat de Belgische auteurs en rechtspraak betreft. In de veertig laatste jaren is daar evenwel verandering in gekomen. Doch, alhoewel meerdere studies zijn verschenen en ook de rechtspraak zich meer bekommert om de theoretische fundering van de gegeven oplossingen, toch is men niet gekomen tot een algemeen aanvaarde theorie. Sommige auteurs schijnen het vraagstuk op te geven en menen dat men best doet zich te beroepen op het gezond verstand van de rechters voor de oplossing van de ingewikkelde gevallen, die zich in de rechtspraktijk voordoen (1).

Het ligt zeker niet in onze bedoeling een bepaalde oplossing voor te brengen. Wij wensen slechts enkele beschouwingen in het midden te brengen aangaande de voorgestelde theorieën en tevens aan te tonen, waarom, in zake causaliteit, vraagstuk dat op het eerste zicht aan de natuurwetten schijnt onderworpen te zijn, op het gezond oordeel moet worden beroep gedaan (2).

Het begrip « causaliteit ».

Men kan het begrip causaliteit langs twee wegen benaderen : 1) langs filosofisch-metaphysische weg. Dan geeft men een theoretische bepaling van materiële en formele oorzaak, van werkoorzaak en doeloorzaak, men maakt het onderscheid tussen oorzaak en voorwaarde, tussen voorwaarde en gelegenheid, principale en instrumentale oorzaak en dies meer. Wanneer men dan echter voor een bepaald ingewikkeld geval komt te staan, geraakt men al rap verdoold.

2) Langs empirische weg, die hoofdzakelijk gesteund is op, en als basis heeft de inductieve methode. Alhoewel deze vroeger niet onbekend was, doch misschien te veel verwaarloosd, wordt ze toegeschreven aan Bacon. De eigenlijke regels der methode werden echter duidelijk en omstandig opgemaakt door John Stuart Mill, in zijn werk : A system of logic ratiocina-

tive and inductive, werk dat door meerdere rechtsauteurs, die de kwestie van de causaliteit bestudeerden, wordt vernoemd. Men citeert zelfs een zin uit het werk, altijd dezelfde trouwens. Doch men schijnt geen grondige studie van het werk te hebben gemaakt (3). De theorie van de gelijkwaardigheid der voorwaarden, waarover verder gehandeld wordt, is ongetwijfeld door het traktaat van J. St. Mill geïnspireerd. Om echter te kunnen onderzoeken in hoever de regels van Mill overgenomen werden en in hoever er van afgeweken werd, is het nodig in het kort de leerstellingen van de Engelse auteur uiteen te zetten.

De leer van John Stuart Mill.

Mill begint de uiteenzetting van het vraagstuk der causaliteit met deze verklaring : « The truth, that every fact, which has a beginning, has a cause, is coextensive with human experience » (Book 3, Chapter 5, par. 1). En daarover zal wel iedereen akkoord gaan, alhoewel men discussiëren kan over de vraag of deze waarheid ons bekend is uit de ondervinding ofwel of ze ons intuïtief gegeven is.

Doch waarin bestaat de oorzaak, welke zijn de elementen er van, en hoe zal men de oorzaak van een verschijnsel opsporen ?

1. Bepaling van de oorzaak.

In hetzelfde hoofdstuk 5, par. 3, geeft Mill de volgende bepaling : « The cause, then, philosophically speaking, is the sum total of the conditions positive and negative taken together; the whole of the contingencies of every description, which being realised, the consequent invariably follows. The negative conditions, however, of any phenomenon, a special enumeration of which, would generally be very prolix, may be all summed up under one head, namely the absence of preventing or counteracting causes ».

A) Uit deze bepaling volgt dat we er ons niet moeten aan verwachten dat een bepaald verschijnsel voortgebracht wordt door een bepaalde oorzaak, een bepaald antecedent. Bijna altijd is een samenloop van antecedenten nodig voor het verwekken van een gevolg. Het is echter gebruikelijk zegt Mill, een van deze antecedenten oorzaak te heten en de andere voorwaarden. Doch dit is slechts een manier van spreken.

Al de antecedenten maken samen de oorzaak uit en zijn even noodzakelijk. Vanwaar komt dan dit spraakgebruik? Wel, het zal dikwijls gebeuren dat dit een verschijnsel, dat men oorzaak heet, het laatste is dat opgetreden is en dus een meer actieve rol schijnt gespeeld te hebben. Een ander persoon kan echter een andere mening hebben en als oorzaak aangeven wat de eerste als voorwaarde aanzag. Men zal zelfs een negatieve voorwaarde als oorzaak aanduiden in de volkstaal als b.v. wanneer men zegt dat het leger verrast geweest is omdat de schildwacht sliep. Men wil dan eenvoudig zeggen dat iets zich niet zou hebben voorgedaan, indien een bepaald iets was gebeurd. De negatieve voorwaarden beschouwen als eigenlijk oorzakelijke factoren is dan ook wetenschappelijk onjuist. Ze moeten afwezig zijn om aan de positieve factoren hun uitwerking te laten. Wanneer de negatieve factoren wel zouden bestaan dan treden ze op als verhinderende factoren, met het gevolg dat de uitwerking van de positieve achterwege blijft of gewijzigd wordt. « This property, which causes of all descriptions possess, of preventing the effects of other causes by virtue of the same laws according to which they produce their own, enables us... to dispense with the consideration of negative conditions entirely, and limit the notion of cause to the assemblage of positive conditions of the phenomenon... »

Men zal willen opmerken dat het woord « condition » twee verschillende betekenissen heeft. Wanneer er spraak is van positieve voorwaarden dan bedoelt men daarmee oorzakelijke factoren; wanneer er integendeel spraak is van negatieve voorwaarde dan heeft het woord zijn eigenlijke betekenis van « mits niet ». Bestaat de verhinderende oorzaak wel, dan werkt ze volgens haar eigen natuur en staan we voor de wisselwerking van twee of meerder oorzaken waarover verder gehandeld wordt.

B) Onder de oorzakelijke factoren van een verschijnsel, moet ook gerekend worden de toestand van de persoon of van de zaak die de handeling ondergaat. In vele gevallen wordt dit element ten onrechte verwaarloosd. Het gevolg van een handeling hangt immers af van de toestand van de patiënt. Veronderstel feitelijkeheden gepleegd op een persoon met weke hersenpan. Het gevolg kan de dood zijn, terwijl bij ene normaal mens zich hoogstens kneuzingen zouden hebben voorgedaan. De toestand van de mishandelde persoon is een oorzakelijke factor, waarmee men rekening moet houden, wanneer men de oorzaak van de dood in al haar elementen wil opsporen.

C) De bepaling van oorzaak sluit in dat, eens de oorzakelijke factoren gegeven, het gevolg *noodzakelijk* verwekt wordt. De woorden « invariably » en « unconditional », die telkens terugkeren in de uiteenzetting van Mill, wijzen daarop. Het gebeurt echter dat, alvorens een bepaalde factor kan optreden als oorzakelijk element, hij beïnvloed wordt door een feit of een handeling die er een hoedanigheid aan toevoegt, t.t.z. hem in staat stelt om met andere factoren samen te werken en zo het gevolg teweeg te brengen. En Mill stelt de vraag of zulks niet een uitzondering is op de door hem geformuleerde regel, dat de eigenlijke oorzakelijke elementen het gevolg onmiddellijk voorafgaan. Hij antwoordt : neen, want het is de geschikt gemaakte, de getransformeerde factor, die als oorzakelijk element moet aangezien worden.

D) Causaliteit veronderstelt de opeenvolging van verschijnselen. We mogen ons echter door de opeenvolging, al weze ze nog zo regelmatig en zonder uit-

zonderingen, niet laten verschalken. Opeenvolging van de dag en de nacht impliceert tussen beide geen oorzakelijk verband, omdat de oorzaak van de opeenvolging te zoeken is in de omwenteling der aarde rond haar as. Verschijnselen die elkander opvolgen, wanneer zulks slechts gebeurt tengevolge van een derde verschijnsel, zijn niet oorzakelijk verbonden.

E) De aanwezigheid van de oorzakelijke factoren is noodzakelijk voor het verwekken van het gevolg. Doch eens dat dit gevolg tot het bestaan gekomen is, heeft het de steun van de oorzaak niet meer nodig om voort te bestaan en handelend op te treden. Er zijn echter gevolgen, die om voort te bestaan onder de blijvende invloed van de oorzaak moeten gesteld zijn.

Alvorens de meer ingewikkelde toestanden, deze namelijk waarin niet meerdere oorzakelijke factoren doch meerdere oorzakenketens optreden, te bespreken, zullen wij eerst de regels aangeven om de oorzaak van een verschijnsel op te sporen.

II. Opsporen der oorzaak.

In alle empirische wetenschappen berust het onderzoek naar de oorzaken van een verschijnsel op de observatie en het experiment. Een ontleding van de werkelijkheid zal echter moeten voorafgaan, want deze werkelijkheid biedt ons een chaos van antecedenten en consequenten. Is deze uiteengerafeld, dan zal men kunnen overgaan tot het experimenteren. In de rechtswetenschappen zal dit echter niet mogelijk zijn en zal men zich tevreden moeten stellen met observatie van soortgelijke gevallen en met de redenering.

J. St. Mill heeft vier regels of methodes opgesteld voor het onderzoek naar de oorzaak, plus een gecombineerde. Het zijn hoofdzakelijk de eerste twee die voor ons van belang zijn.

A. De methode van de overeenkomst : men vergelijkt meerdere gevallen, waarin het bestudeerd verschijnsel — oorzaak of gevolg, voorkomt, gevallen die echter buiten de gemene trek in alle andere opzichten van elkander verschillen. Laten wij de oorzakelijke elementen aanduiden door hoofdletters en de gevolgen door kleine letters, dan bekomen wij volgend schema : A B C geven a b c ; A D E geven a d e. Er is dan kans dat A oorzaak is van a, alhoewel we daar geen absolute zekerheid over hebben, daar zoals we verder nog zullen zien, eenzelfde gevolg door meer dan een oorzaak kan verwekt worden. We kunnen daaruit echter een eerste regel trekken : de omstandigheden die in een bepaald geval kunnen uitgesloten worden, zonder dat het bestudeerd verschijnsel verdwijnt of gewijzigd wordt, zijn met dit verschijnsel niet oorzakelijk verbonden. De blijvende verschijnselen, die niet kunnen uitgesloten worden, zijn waarschijnlijk ofwel oorzaak van of oorzakelijk verbonden met deze verschijnselen. Om echter absolute zekerheid te hebben dat een verschijnsel oorzaak is van een ander verschijnsel, zouden wij tot experimentatie moeten kunnen overgaan. Doch dit is een toepassing van de tweede methode.

B. De methode van het verschil : hier vergelijkt men een geval waarin het bestudeerd verschijnsel aanwezig is, b.v. A B C met een geval waarin het afwezig is, b.v. B C. Indien het gevolg van A, B C, a b c is en het gevolg van B C, b c dan mogen we zeggen dat a oorzakelijk verbonden is met A. En daaruit mogen we besluiten dat een antecedent, dat niet kan uitgesloten worden uit een geval, zonder dat het bestudeerd verschijnsel insgelijks verdwijnt, oorzakelijk verbonden is met het verschijnsel en dat een consequent

dat wegvalt, wanneer in het antecedent een bepaald element vervalt, het gevolg is van dat element. Om tot de volstreekte zekerheid te komen met de methode van het verschil is het nodig dat de twee gevallen die vegeleken worden strikt dezelfde zijn, bij uitzondering van het bestudeerd verschijnsel. Dit kan men realiseren bij het experimenteren. Wanneer zulks onmogelijk is, kunnen we evenwel nog onze toevlucht nemen tot de verenigde methode van overeenkomst of de indirecte methode van het verschil (indirect method of difference or joint method of agreement). We vergelijken dan verschillende gevallen waarin a zich voordoet en stellen vast dat alle het verschijnsel A vertonen. We vermoeden daaruit dat A en a op een of andere manier oorzakelijk in verband staan. We sporen dan andere gevallen op, waarin a zich niet voordoet en waarin A afwezig is. Het blijkt dat telkens A aanwezig is a het ook is, en telkens A afwezig is ook a ontbreekt. Zo hebben wij dan een positief en een negatief bewijs, dat ons anders, wanneer we experimenteren kunnen, rechtstreeks door de methode van het verschil verschaft wordt.

Er blijven dan nog twee methoden, die we hier slechts vermelden: de methode van de overschotten en de methode van de gelijktijdige veranderingen. Deze laatste is hoofdzakelijk van toepassing voor de verschijnselen die aan kwantitatieve wijzigingen onderhevig zijn.

III. De veelheid van oorzaken.

Hoger hebben wij reeds gewezen op de gecompliceerdheid van het oorzakelijk antecedent. We hadden toen het oog op de samenstelling van het antecedent uit verschillende factoren, waarvan er een of ander als oorzaak bestempeld wordt. Doch de toestanden zijn nog meer ingewikkeld. Verschijnselen worden verwekt door meerdere oorzaken, die onafhankelijk van elkander optreden. Dit samenwerken van verschillende krachten kan echter op twee verschillende manieren gebeuren. De twee krachten kunnen van dezelfde aard zijn, en de uitkomst zal kunnen berekend worden lijk in de mechanica. In andere gevallen zal het effect van een geheel andere natuur zijn zoals het gebeurt in de scheikunde, in de physiologie, in de sociale wetenschappen en ook in het rechtsleven.

We staan dus hier voor samenwerking van verschillende oorzaken en vermengeling van effecten. De regels voor het opsporen van de oorzakelijke elementen, hierboven aangegeven, zullen onvoldoende zijn en Mill duidt dan de te volgen weg aan.

Eerst en vooral zal het nodig zijn het kompleks ensemble te ontleden in al zijn delen. Men zal trachten de componenten af te zonderen om dan na te gaan welk gevolg elke factor afzonderlijk zou gehad hebben, ware hij alleen opgetreden. Daar echter de ene component de uitwerking van een ander kan beïnvloeden en zelfs tegenwerken, zal men bij de ontleding rekening houden, niet met het resultaat, doch met de richting waarin ieder component werkt. Hier hebben wij dus de deductieve methode binnengeloodst. De vraag is echter of een dergelijke deductie voldoende waarborgen biedt. Op zich zelf niet, want het is altijd mogelijk dat we een of ander element hebben verwaarloosd of verkeerdelijk geïnterpreteerd. We zullen dan ook de juistheid van onze deducties moeten controleren en dit door vergelijking met gevallen, waarin rechtstreekse observatie mogelijk is, beter nog door experimentatie.

Die samenwerking van verschillende oorzaken kan ons gans natuurlijk voorkomen, omdat we ze regelmatig zien gebeuren. Ze kan waarschijnlijk zijn. Ze

zal echter ook soms toe te schrijven zijn aan het toeval.

In hoofdstuk XVII van het derde boek onderzoekt Mill dit vraagstuk van het toeval en zegt: *Facts casually conjoined are separately the effects of causes and therefore of laws; but of different causes and causes not connected by any law.* » Paul Janet in zijn boek *« Les causes finales »*, schrijft daarover als volgt: *« Lorsqu'il se produit une coïncidence des causes, la résultante (ou plutôt le résultat) qui en est l'effet n'a pas besoin d'autre explication, si ce n'est que deux séries de phénomènes se sont rencontrées et ont concouru à la produire. »*

De theorie der gelijkwaardigheid der voorwaarden of der *conditio sine qua non*.

Deze theorie, die bekend staat als de theorie van von Buri, werd door deze auteur als volgt samengevat: *« De som van alle krachten, die voor een welkdanig deel, een verschijnsel hebben teweeggebracht, is oorzaak van dit verschijnsel. Het hangt in zulke mate van ieder onder hen af, dat wanneer men een enkel ervan uitsluit, het gevolg wegblijft. Het is dus iedere kracht afzonderlijk genomen, die de ganse logge massa leven inblaast en die alle andere oorzaken causaal maakt. »* (Geciteerd door Marteau, bl. 168.) Het valt onmiddellijk op, dat von Buri onder de invloed van Mill's theorie moet gestaan hebben. Geen wonder trouwens: het tractaat *« A system of logic »* was in Engeland verschenen in 1843 en reeds in 1848 was een Duitse vertaling bezorgd door J. Schiel. De eerste publicatie van von Buri dateert van 1860. De geciteerde passus laat ons echter niet toe, zonder verder onderzoek van de schriften van von Buri, te zeggen in hoever van de zuivere theorie van J. St. Mill is afgeweken en de vraag heeft voor ons onderzoek geen belang, daar we ons slechts bekommeren willen met de huidige stand der theorie der gelijkwaardigheid der voorwaarden.

Laat ons aanvangen met Marteau, die de eerste Franse auteur is geweest om de theorie in Frankrijk bekend te maken. Hij schrijft: *« La formule: y a-t-il entre l'acte et le dommage un rapport de causalité? doit s'interpréter ainsi: en l'absence de l'acte incriminé, le dommage aurait-il été évité? Dans les espèces où cette réponse est affirmative, la causalité juridique se trouve vérifiée. »* En hij voegt er aan toe: *« La conséquence doit être rapportée à l'initiative de l'agent considérée comme causale, alors même qu'elle ne se serait pas produite sans l'intervention concomitante ou subséquente de circonstances fortuites. Le lien causal n'est rompu que lorsque le fait dommageable est dû à un ordre causal indépendant de celui où intervient la condition posée par l'acte, c'est-à-dire lorsque l'acte se trouve être, par rapport à elle, non une condition mais un simple antécédent »* (Marteau, bl. 130.)

Op die manier worden dan de materiële vereisten der toerekenbaarheid vastgesteld. De morele toerekenbaarheid of verantwoordelijkheid van de agent ontstaat door het feit dat de causale daad foutief was. Causaal verband en verantwoordelijkheid zijn volgens Marteau gescheiden: *« Cette nécessité de rapporter l'obligation de réparer le dommage à une autre notion que le principe causal, la conception de l'équivalence des conditions l'éclaire mais ne l'engendre pas. C'est la contrepartie, à l'égard de l'auteur, pour lequel l'obligation à des dommages est inévitablement une sanction, de l'idée de réparation qui se réalise vis-à-vis de la victime selon la règle de la causalité. »* (Marteau, bl. 158.)

De theorie vervalt dus in twee afzonderlijke delen : 1) de efficiënte of materiële causaliteit of de aaneenschakeling der verschijnselen van de daad tot de schade; 2) de fondering der verantwoordelijkheid.

Ze dienen afzonderlijk te worden onderzocht.

A. De causaliteit in de theorie der gelijkwaardigheid.

De definities door de auteurs gegeven, kunnen verschillen. In de grond komen ze alle op hetzelfde neer :

De Page (II, n° 954) : « La relation causale existe dès qu'on peut affirmer qu'en l'absence du fait incriminé, le dommage ne se serait pas produit. »

Esmein (Trois problèmes de responsabilité civile, Revue trimestrielle 1934, bl. 317) : Chacun est causal au même degré que les autres, quelque soit son éloignement dans le temps, dans l'espace ou par le nombre des faits intermédiaires par rapport au dommage invoqué. C'est ce qu'expriment les juristes en formulant le principe de l'équivalence des conditions, chaque antécédent étant dénommé condition du dommage. »

Savatier (II, n° 457) : « A mesure qu'on remonte dans le passé croît donc en progression géométrique le nombre des causes de tout dommage. »

Demogue (IV, n° 366) : « Il n'y a relation causale que si l'acte incriminé n'ayant pas eu lieu, l'effet ne se fut probablement pas réalisé. »

Dé heren Mazeaud, die in de vierde uitgave van hun tractaat verklaren aan de theorie der gelijkwaardigheid, die ze vroeger aanvaardden, te verzaken, schrijven : « Pour von Buri et ceux qui l'ont suivi, une seule question doit être examinée : si le défendeur n'avait pas agi, le dommage se serait-il produit ? » (II, 1440.)

Bij nader toezicht van deze formuleringen zal men kunnen opmaken dat de huidige theorie der gelijkwaardigheid merkkelijk verschilt van die van J. St. Mill. Deze auteur had, bij de definitie van de causaliteit, er de nadruk op gelegd dat als werkelijke oorzaak van een verschijnsel moeten aangezien worden de factoren, die onmiddellijk het verschijnsel voorafgaan, die het verschijnsel noodzakelijk verwekken, zonder dewelke het achterwege zou blijven. Doch nooit heeft hij als oorzaak aanzien al de factoren, die over meerdere generaties heen, tot het verwekken van het verschijnsel hebben bijgedragen. Het valt dan ook op dat de voorstanders der huidige theorie aan het woord « noodzakelijkheid » een gans andere betekenis hebben gegeven dan J. St. Mill. De oorzaak werd door hem bepaald : « The whole of contingencies of every description, which being realised, the consequent invariably follows. » (Book III, Ch. V, par. 3.) Dit betekent : als de voorwaarden of factoren verenigd zijn, dan volgt het effect onvermijdelijk. De voorstanders der huidige theorie integendeel zeggen : een verschijnsel-gevolg veronderstelt noodzakelijk bepaalde factoren, zonder dewelke het niet tot stand zou gekomen zijn. Doch zulks betekent niet dat al die hoger liggende factoren noodzakelijk het verschijnsel moesten teweegbrengen. Een mens vindt zijn uitleg in het bestaan van zijn ouders, grootouders en alle ascendenten, doch deze voorvaderen moesten niet noodzakelijk handelen om die bepaalde mens voort te brengen. Bij iedere generatie kon het anders gebeurd zijn.

De reden van die bewuste of onbewuste vervorming van de theorie is klaarblijkelijk. Men zoekt de verantwoordelijkheid te funderen van een persoon, die een daad gesteld heeft, die een onrechtmatige schade aan een derde heeft berokkend. Wanneer de daad de schade onmiddellijk voorafgaat dan is ze oorzaak of oorzakelijke factor van de schade, en blijft men trouw

aan de theorie van Mill. Doch daad en schade kunnen van elkander gescheiden zijn door meerdere generaties van verschijnselen. Men gaat dan de generatieve band als oorzakelijke band aanzien. Dit is echter onjuist. Wanneer we immers als vertrekpunt nemen het oorspronkelijk verschijnsel in kwestie, zegge de menselijke daad, en nederdalen naar het schadebrengend feit, alover verscheidene generaties van verschijnselen, dan merkt men dat de schade niet noodzakelijk ontstaat. De oorspronkelijke daad, met medewerkende factoren, verwekt een verschijnsel. Dit verschijnsel, op zijn beurt, om een nieuw verschijnsel te verwekken behoeft de medewerking van andere factoren, doch deze medewerking geschiedt niet noodzakelijk; ze zal afhangen van allerlei omstandigheden, soms van het toeval. Zo is bij iedere generatie de noodzakelijkheid van de verdere ontwikkeling in de richting van het schadebrengend feit afgebroken. Met andere woorden, bij iedere generatie is het bekomen verschijnsel in een staat van min of meer grote onverschilligheid ten opzichte van mogelijke combinaties. Vertrekt men echter van het schadebrengend feit en vraagt men zich af hoe het tot stand is gekomen, dan zal men al de factoren moeten weerhouden, die een rol gespeeld hebben en men zal dan zeggen dat ze noodzakelijk waren. Doch al deze factoren zijn slechts accidenteel afhankelijk van elkander voor hun bestaan, niet voor hun werking.

B. De fondering van de verantwoordelijkheid.

De vervorming van de theorie van Mill heeft dus plaats gehad omdat een materiële band moest aangeduid worden tussen de foutieve daad en de schade. Tot nu toe vonden we slechts een band tussen de daad, als feit, en de schade. Dat die band moet bestaan tussen de fout en de schade wordt door alle auteurs bevestigd. Volgens de zuivere theorie der gelijkwaardigheid zal het volstaan dat het feit, de daad die generatief noodzakelijk was, foutief is om dat verband te verwezenlijken. De fout is dus slechts een exponent, een bijvoegsel van de daad, en daar de menselijke daden, die een rol gespeeld hebben in het tot stand brengen van een schadebrengend feit onbeperkt zijn en ze eventueel kunnen foutief zijn, neemt het aantal daden, waarvoor men verantwoordelijk kan gesteld worden, een onaanvaardbare uitbreiding.

Deze conseqwentie wordt algemeen ingezien door de auteurs : volgens de enen zal het een reden zijn om de theorie zelf te verwerpen, volgens de anderen is het nodig naar beperkingsgronden uit te zien. Men kan zulks betrachten langs twee verschillende wegen : ofwel door nadere omschrijving van de materiële factoren en een indeling ervan, ofwel door het karakteriseren van de fout zelf.

Pirson en Devillé (II, bl. 30-33), zich baserend op de onmogelijkheid om beperkingen aan te brengen, zonder de kaders zelfs van de theorie te doorbreken, verwerpen ze.

De heren Mazeaud (II, n° 1442, 4de uitgave) na eerst voorstanders te zijn geweest van de theorie der gelijkwaardigheid der voorwaarden, laten opmerken dat er onder de oorzakelijke elementen, die een verschijnsel teweegbrengen, enkele zijn die meer actief zijn dan andere. Men moet slechts de eerste weerhouden. « La nécessité apparaît clairement de faire un départ... de rejeter tous ceux (événements) qui n'ont pas joué un rôle prépondérant, qui par suite n'ont pas vraiment produit le dommage, qui n'en ont pas été la « cause génératrice ».

Zij vragen zich dan verder af, welk criterium men

zal aanwenden om die verschijnselen te bepalen. Men zal slechts weerhouden deze die normaal de schade kunnen teweegbrengen, met andere woorden deze, waarvan men kon voorzien dat ze de schade zouden verwekken. Nochtans mag men aan de vooruitzienbaarheid geen decisieve rol toekennen; het is slechts een aanwijzing voor de rechter. En voor wat meer speciaal de fout betreft schrijven deze auteurs (II, 1672) : « La faute initiale n'a pas joué un rôle suffisant dans la réalisation du dommage; ce rôle n'a pas été prépondérant. » Ofwel nog : « La preuve n'est pas faite que sans la faute initiale il (le dommage) ne se serait pas produit. L'auteur de la faute initiale ne répond dans la chaîne des préjudices que de ceux qui sont la conséquence certaine, nécessaire de son acte. »

Sourdat (I, n° 105) en na hem Ripert, hebben een onderscheid willen maken tussen de eigenlijke oorzaak en de gelegenheid. Ripert heeft deze stelling in meerdere nota's uiteengezet. Aanleiding daartoe waren de menigvuldige acties ingespannen door administraties, wanneer een hunner aangestelden gekwetst of gedood geweest was door de fout van een persoon en ze daardoor lasten te dragen hadden, waarvan ze anders verschoond zouden gebleven zijn. De tegenstrijdige uitspraken der rechtbanken tonen wel aan dat we hier voor een lastig geval staan.

Alhoewel de heren Mazeaud ook reeds van beperking gesproken hadden langs karakterisering van de fout, moeten we hier meer speciaal de zienswijzen aanhalen van de heren Ripert, Savatier en Esmein.

Ripert, na een korte schets te hebben gegeven van de verschillende causaliteitstheorieën, meent dat geen enkele voldoening geven kan. « Il est d'ailleurs facile de s'apercevoir que ce problème de causalité est insoluble quand on le pose en dehors de toute question de responsabilité ». — « La recherche de la causalité ne conduit à rien, s'il ne s'agit pas de l'attribution des conséquences à un être responsable par son acte et non par les conséquences de son acte » (n° 117).

Savatier (II, n° 471 en volgende) na vastgesteld te hebben dat de theorie van de gelijkwaardigheid tot in het ongerijmde zou leiden, zoekt naar beperking door ontleding van het begrip « fout ». Hij onderscheidt twee gevallen : het eerste waarin de fout bestaat in het veroorzaken van schade vooruitzienbaar en onrechtmatig, wanneer geen enkele morele of wettelijke verplichting overtreden wordt; de rechtstreekse schade, die in dit geval moet hersteld worden, is deze die normaal uit de daad moet vloeien en die om die reden vooruitzienbaar was.

In het tweede geval, waarin een moreel of een wettelijk voorschrift overtreden wordt, bestaat de fout door de overtreding zelf en is zij onafhankelijk van de vooruitzienbaarheid. Savatier maakt dan een toepassing van de regel vastgelegd in het artikel 1151 B.W., ingevolge welke de dader verantwoordelijk is voor de rechtstreekse gevolgen van zijn arglist. En die rechtstreekse gevolgen zijn dan, wederom volgens Savatier, deze die normaal konden voorzien worden.

Esmein, eerst in het tractaat van Planiol en Ripert (VI, n° 538 en volgende, uitgave 1930) en later in het artikel « Trois problèmes de responsabilité civile » (Revue trimestrielle 1934, bl. 317 en volgende) aanvaardt de theorie van de gelijkwaardigheid der voorwaarden, doch zoekt naar beperking. « Dans l'ordre juridique, il s'agit de régler les relations entre les hommes et par suite la causalité morale entre en ligne de compte à côté de la causalité matérielle » (Planiol et Ripert, VI, n° 538).

Het is dan ook in de vooruitzienbaarheid der schade dat hij het criterium vindt : « on est tenté alors de

parler de causalité psychologique. La causalité psychologique est le rapport entre la pensée de l'agent et le dommage que son acte peut causer. » Men zal echter geen rekening houden met de persoonlijke geestestoestand van de dader, doch bij analogische toepassing van artikel 1137 B.W. nagaan welke de handelwijze zou geweest zijn van een bonus paterfamilias.

Besluit van ons onderzoek.

Uit voorgaand onderzoek menen we volgende besluiten te mogen trekken :

1. De theorie van de gelijkwaardigheid der voorwaarden, in de gevallen waarin oorspronkelijk feit of daad en schade door meerdere generaties van verschijnselen gescheiden zijn, toont slechts een generatief en niet een echt oorzakelijk verband aan, het is te zeggen toont niet aan dat de schade noodzakelijk uit de daad moest voortvloeien. Men weerhoudt dus te veel hoger gelegen verschijnselen als « oorzakelijke » elementen en is verplicht een keus te doen en deze uit te kiezen, die meer dan de andere kans hebben zich te ontwikkelen in de richting van de schade.

2. Waar een echte oorzakelijke band ontbreekt tussen daad en schade, ontbreekt die ongetwijfeld ook tussen fout en schade, daar de band uitsluitend gelegd wordt langs het kanaal van de materiële verschijnselen. Vandaar de pogingen, om buiten de materiële aaneenschakeling van verschijnselen, een afzonderlijke band te ontdekken tussen fout en schade, van morele, psychologische aard.

Het probleem moet echter anders gesteld worden. Eerst en vooral moeten we terug naar de zuivere theorie van Mill en bevestigen dat slechts als oorzaak van een verschijnsel kunnen aangezien worden deze factoren die het verschijnsel onmiddellijk voorafgaan. Hoger gelegen factoren spelen een generatieve rol. Hun ontwikkeling in de richting van de schade is niet noodzakelijk, zodat er een *leemte* moet aangevuld worden, en niet naar een beperking gezocht. Dit kan echter niet langs de materiële of efficiënte causaliteit; wij moeten hier de doelcausaliteit bij de oplossing van het probleem betrekken.

De doelcausaliteit.

Tijdens een groot deel van de voorgaande eeuw, heeft men gemeend de ganse natuur mechanisch te kunnen uitleggen. De theorieën van Darwin en Lamarck, de filosofie van Spencer hebben de finaliteit in de natuur genegeerd en het is geen wonder dat ook Mill en de rechtsgeleerden de invloed van deze theorieën hebben ondergaan (4). We mogen zeggen dat de theorie van de gelijkwaardigheid der voorwaarden, gebaseerd als ze is op de materiële aaneenschakeling van feiten en verschijnselen, er een uitvloeisel van is.

Er is nochtans een auteur, die tegen deze stroming in, het voor de doelcausaliteit heeft opgenomen, namelijk von Ihering. In de voorrede van zijn belangrijk werk « Der Zweck im Recht », geschreven in 1877, zegt hij ons dat hij zijn studie over de geest van het Romeins recht heeft onderbroken om eerst in het klare te komen met het vraagstuk van de finaliteit in de elaboratie van het recht. Dit onderwerp ligt natuurlijk buiten het bestek van deze studie; doch als inleiding geeft von Ihering enkele beschouwingen ten beste over de causaliteit van het doel in het menselijk handelen,

en het zijn deze beschouwingen, die we hier willen voorbrengen.

Alle menselijk handelen, zegt von Thering, geschiedt met het oog op een doel. De mens handelt niet omdat hij daartoe genoopt wordt, door factoren die in het verleden liggen, doch opdat hij iets bereike in de toekomst. « Wollen und um eines Zweckes halber wollen, ist gleichbedeutend; es gibt keine zwecklose Handlungen. » En verder: « So lässt sich der Wille als das Ende und der Anfang der Kausalitätsbewegung in der Natur bezeichnen. Wille heisst das Vermögen der eigenen Kausalität gegenüber der Aussenwelt. »

En dat men niet zegge, vervolgt hij, dat zulks in vele gevallen niet juist is en de gebruikte uitdrukkingen het tegenovergestelde bewijzen. Als b.v. iemand zegt dat hij drinkt omdat hij dorst heeft, dan bedoelt hij immers dat hij drinkt om zijn dorst te lessen. Zelfs wanneer hij zegt dat hij handelt omdat hij moet, dan nog vervolgt hij een doel.

Weliswaar schijnen er doelloze handelingen te bestaan in het menselijk leven, doch deze daden, die uit gewoonte gesteld worden, hebben oorspronkelijk een wel bepaald doel gehad.

We staan dus in ieder menselijk handelen, het weze bewust of onbewust, voor een vierdubbele bewerking: 1. de voorstelling van het doel; 2. het verzinnen van de middelen; 3. het aanwenden der middelen; 4. het bereiken van het doel. De laatste twee verlopen volgens de wetten der efficiënte causaliteit, doch ze zouden nooit tot het bestaan gekomen zijn zonder de eerste twee.

Deze doelgerichtheid is reeds aanwezig bij de dieren, doch bij hen gebeurt alles uit instinct. De mens is met verstand begaafd en derhalve is de doelgerichtheid afhankelijk van previsibiliteit en combinatiegave. Paul Janet beschrijft deze processus zeer juist in zijn boek « Les causes finales » (bl. 530): « Pourquoi l'homme a-t-il besoin de prévision dans la préparation des buts qu'il poursuit? N'est-ce pas parce qu'il trouve devant lui une nature qui, n'ayant pas été faite exclusivement pour lui, présente une multitude de corps soumis à des lois qui sous leur forme actuelle ne se prêtent aucunement à notre commodité, et qui même nous sont plus souvent plus nuisibles qu'utiles... L'homme, en trouvant ainsi des résistances dans les forces externes, est obligé de calculer pour vaincre ces résistances et pour les faire servir à ses desseins. » En ietwat verder: « la prévision n'est autre chose que naturelle gang der zaken, door het verwekken van la réciprocité de l'expérience. »

Iedere menselijke daad is dus een ingrijpen in de natuurlijke gang der zaken, door het verwekken van een nieuw verschijnsel of door het geven van een bepaalde richting aan bestaande verschijnselen. De oorzakelijke invloed echter, die ervan uitgaat, ligt niet in het verleden, is niet van efficiënte aard, doch gaat uit van het doel dat nagestreefd wordt.

Nu is de mens een sociaal wezen en een menselijke samenleving is ondenkbaar zonder wederzijdse rechten en plichten. De mens mag dus geen doel beogen dat schade brengen zal aan zijn evenmens. Hij mag evenmin een doel najagen, dat op zichzelf goed of onverschillig is, doch daartoe middelen aanwenden die mogelijk of waarschijnlijk schade aan de evenmens zullen berokkenen, want, daar hij met verstand begaafd is, moet hij deze schade voorzien. Het is hier wel de plaats om te herinneren aan de woorden van de Engelse rechter Barley: « La loi présume chez l'agent l'intention de réaliser tout fait qui résulte de son acte par voie de conséquence naturelle et probable » (geciteerd door Marteau, bl. 49).

We hebben dus hier tussen daad en schade de band,

die de leemte aanvult welke gelaten was in de theorie der gelijkwaardigheid der voorwaarden. Hij bestaat in het doelgericht ingrijpen in de natuurlijke verschijnselen; ingrijpen, dat deze verschijnselen in de richting stuurt van de schade. En de fout zal juist bestaan in dat ingrijpen, wanneer moest voorzien worden dat schade voor de evenmens het gevolg zou zijn.

Hier nu staan we voor de grote moeilijkheid. De gevolgen van een menselijk ingrijpen zijn gedeeltelijk onoverzienbaar. Van de eenvoudige mogelijkheid tot de bijna zekerheid ligt het ganse gamma van het min of meer natuurlijke of waarschijnlijk. Achteraf bekijken, zal de menselijke daad in al deze gevallen als noodzakelijke vereiste voorkomen. Doch in vele van die gevallen zal men die menselijke daad als natuurgegeven dienen te beschouwen. Slechts wanneer een doel wordt nagestreefd of middelen worden gebruikt, waarvan men moest voorzien dat ze schadelijke gevolgen zouden teweegbrengen, zal de doelcausaliteit ingeroepen worden. En zo vervoegen wij de theorie van Savatier en Esmein nopens de previsibiliteit.

Zeker het toeval en de heikracht moeten niet voorzien worden! Doch wanneer is er toeval en wanneer heikracht? De onrechtmatige handelingen van derden moeten niet in gewone omstandigheden voorzien worden! Doch er doen zich buitengewone omstandigheden voor. Waar ligt de scheidslijn tussen mogelijke en waarschijnlijke ontwikkeling in de richting van de schade? Wij kunnen hier slechts verzenden naar de woorden van de heer Proc.-Gen. Leclercq in zijn conclusies vor het arrest van het Hof van Verbreking van 4 juli 1929: « Déterminer quand il y a imprudence dans la création de tel état de fait, c'est l'objet de ce que Planiol appelle la règle d'ordre pratique. C'est pour reconnaître cette règle d'ordre pratique qu'il est utile, comme il le dit, d'employer la méthode expérimentale, et d'étudier la jurisprudence pendant cent ans; cette jurisprudence montrera la faute sous ses aspects les plus divers, c'est à dire, elle fera connaître par les données de l'expérience quand, en fait, l'homme établit une chose de façon imprudente, de telle sorte qu'elle peut nuire au bien d'autrui. »

Het probleem wordt echter zeer ingewikkeld ten gevolge van de vele tegenspraken in de rechterlijke beslissingen, niet het minst om reden van de verschillende opvattingen van het causaliteitsbegrip.

Veel betwistingen zouden uitgeschakeld zijn wanneer volgende vragen zouden worden gesteld: 1. Bestaat er een generatief verband tussen daad en schade? De doelgerichtheid moet immers een opeenvolging van verschijnselen veronderstellen. 2. Gaat de daad werkelijk uit in de richting van de schade? En hier kan het antwoord variëren van nul tot 100 %. 3. En dan blijft een laatste vraag: Is de maat, waarin de daad de richting van de schade uitgaat, voldoende om de dader wegens onvoorzichtigheid of nalatigheid schuldig te verklaren?

De theorie van de adekwate causaliteit.

Deze theorie vertoont een gelijkaardige gedachten-gang als de theorie van de doelcausaliteit of de vooruitzienbaarheid. Men bekijkt de zaken van bij de aanvang en niet a posteriori, zoals in de theorie van de gelijkwaardigheid der voorwaarden. Doch in plaats van een persoonlijk standpunt in te nemen, namelijk dat van de dader, houdt men de theorie objectief. Men vraagt zich af of de gegeven verschijnselen zich normaal zullen ontwikkelen in de richting van de schade en deze teweegbrengen. Zo maakt men een onderscheid tussen de adekwate en de toevallige factoren. De eerste weerhoudt men, de laatste verwaarloost

men. Waar is het criterium om daarover te beslissen? Men zal rekening houden met twee soorten gegevens: 1. de nomologische wetten, waardoor men verstaat de gekende natuurwetten; 2. de ontologische gegevens. Dit zijn de omstandigheden waarin zich de verschijnselen voordoen. Op basis van deze gegevens stelt men dan de vraag of de schade er normaal moet uit voortvloeien. Het spreekt van zelf dat het antwoord zal afhangen van het aantal ontologische gegevens, die men in de vraag heeft ingelast. De voorstanders der theorie verschillen echter omtrent het standpunt, waarop de rechter zich zal plaatsen. Want de vraag kan wel objectief blijven, er is toch een toeschouwer die de toestand moet bekijken en beoordelen. von Kries meende, dat men het standpunt van de dader moest innemen: later veranderde hij zijn mening en zegde, dat men het standpunt moest innemen van een gewoon normaal mens. Rümelin wilde nog meer objectief blijven en beweerde dat de rechter de toestand moest bezien, rekening houdende met al de omstandigheden der zaak die bestonden bij het stellen van de daad, ook wanneer sommige ervan aan de dader onbekend gebleven waren (5).

Het systeem der heren Mazeaud, ontwikkeld in de vierde uitgave, is met deze theorie enigszins verwant. Het is een combinatie van de usuele theorie der gelijkwaardigheid der voorwaarden en van de theorie der adekwate causaliteit.

Het probleem der directe en indirecte gevolgen.

Waar geen overeenkomst bestaat aangaande het wezen van het causaal verband, moet ook niet verwacht worden dat de begrippen van directe en indirecte gevolgen duidelijk zouden kunnen afgelijnd worden (8).

Algemeen gesproken kan gezegd worden dat de directe gevolgen deze zijn waarvan het causaal verband met de oorzaak bestaat en bewezen is; indirecte zouden zijn deze, waarvan het causaal verband met de oorzaak niet bestaat of minstens niet bewezen is. Het woord indirect wordt nochtans soms in een andere betekenis gebruikt, namelijk deze van mediaat. Een tweede schade, die uit een eerste voortvloeit, wordt soms indirect geheten, alhoewel het causaal verband tussen de oorzaak en de tweede schade wel degelijk bestaat, althans volgens bepaalde opvattingen (7).

Deze algemene begripsbepaling moet echter aan de verschillende causaliteitstheorieën getoetst worden.

Het is evenwel van belang een eerste onderzoek te doen naar de betekenis van de woorden « directe schade », die gebruikt worden in artikel 1151 B.W., opgesteld in een tijd dat er nog geen causaliteitstheorieën bestonden. En daarvoor kunnen we best de leer van Pothier en Dumoulin nagaan, alsook de verklaringen afgelegd tijdens de voorbereidende werken van het Burgerlijk Wetboek.

Pothier geeft weliswaar geen nauwkeurige begripsbepaling van directe en indirecte gevolgen, doch in zijn « *Traité des Obligations* » vinden wij nuttige aanwijzingen. Merken wij op dat hij de kwestie behandelt, gelijktijdig voor de contractuele en de niet contractuele verbintenissen, zodat de oplossing die hij geeft, in geval er kwaad opzet in het spel is, toepasselijk is voor de contractuele en de niet contractuele verbintenissen. In fine van nummer 168 zegt hij duidelijk: « Ces décisions ont lieu, soit que le dol ait été commis delinquendo, soit qu'il ait été commis contrahendo. »

Wanneer de schuldenaar te goeder trouw is — en dit is dan speciaal voor de contracten — zal hij slechts gehouden zijn tot de schadevergoeding die in betrekking staat met de zaak zelf, die het voorwerp

uitmaakt van het contract. Pothier geeft daarvan verschillende voorbeelden. Citeren wij er een: Als ik een huis verhuurd heb, dat mijn eigendom niet is, en de huurder wordt door de werkelijke eigenaar uitgedreven, dan zal ik moeten instaan voor de kosten van verhuizing en eventueel voor de meerprijs die de huurder zal moeten betalen, doch ingeval de huurder onder tusschen een handel heeft ingericht in het gehuurd huis dat hem als private woning was verhuurd, dan zal ik de schade, die daarmede in betrekking staat, niet moeten vergoeden. Het kan echter gebeuren, dat de partijen ook deze mogelijke schade in het contract hebben voorzien, in welk geval ook deze in aanmerking zal komen.

Wanneer echter de schuldenaar te kwader trouw heeft gehandeld, en dat is steeds het geval in de buitencontractuele verbintenissen, dan is de toestand anders. « En ce cas, zegt Pothier, le débiteur est tenu indistinctement de tous les dommages et intérêts que j'ai soufferts, auxquels son dol a donné lieu, non seulement de ceux que j'ai soufferts par rapport à la chose qui fait l'objet du contract, propter rem ipsam, mais de tous les dommages et intérêts que j'ai soufferts par rapport à mes autres biens, sans qu'il y ait lieu de distinguer et de discuter, en ce cas, si le débiteur doit être censé s'y être soumis, car celui qui commet un dol s'oblige velut, nolit, à la réparation de tout le tort que ce dol causera. » Er moet nochtans een beperking gesteld worden aan de reeks mogelijke schaden. En Pothier geeft hier het gekende voorbeeld van de verkoop van een koe aangetast door een besmettelijke ziekte. « On ne doit pas comprendre dans les dommages ceux qui non seulement n'en sont qu'une suite éloignée mais qui n'en sont pas une suite nécessaire et qui peuvent avoir d'autres causes. » En hij citeert de mening van Dumoulin, die het geval behandelt van een huurder van een huis, die het kwaadwillig in brand steekt: « Et adhuc in dolo intelligitur venire omne detrimentum tunc et proxime secutum, non autem damnum postea succedens ex novo casu, etiam occasione dictae combustionis, sine qua non contigisset, quia istud est damnum remotum, quod non est in consideratione. »

Pothier en Dumoulin maken dus het onderscheid — voor het geval van kwaad opzet — tussen de gevolgen die noodzakelijk uit de onrechtmatige daad voortvloeien en de andere die meer verwijderd zijn, die andere oorzaken kunnen hebben, zelfs wanneer de oorspronkelijke onrechtmatige daad de gelegenheid van de schade zou geweest zijn.

In de voorbereidende werken van het B.W. vinden wij besprekingen uitsluitend voor wat de contractuele verbintenissen betreft, dus nopens de teksten van de artikelen 1150 en 1151. Vandaar de discussie of het principieel neergelegd in artikel 1151 toepasselijk is op de niet contractuele verbintenissen. De afgelegde verklaringen zijn echter, gedeeltelijk in tegenspraak met de stelling van Pothier. Bigot-Préameneu in zijn commentaar op het toekomstig artikel 1150 heeft gezegd: « Les dommages et intérêts ne doivent pas s'étendre au-delà de ce qui a été prévu ou de ce qu'on a pu prévoir lors du contract », wat overeenstemt met de leer van Pothier en trouwens niets anders is dan de wettekst. Doch aangaande het kwaad opzet, zegt de rapporteur: « Mais dans ce cas là (dol) même, les dommages et intérêts n'en ont pas moins leur cause dans l'inexécution de la convention; il ne serait donc pas juste de les étendre à des pertes et à des gains qui ne seraient pas une suite immédiate et directe de cette inexécution. Ainsi on ne doit avoir égard qu'au dommage souffert par rapport à la chose ou au fait

qui était l'objet de l'obligation, et non à ceux que l'inexécution de cette obligation aurait d'ailleurs occasionnés au créancier dans ses autres affaires et dans ses autres biens.» Locré, éd. belge, VI, bl. 154, n° 42 en 43.

De directe schade schijnt dus hier beperkter te zijn dan in de opvatting van Pothier. Anderzijds kan men zich afvragen welk verschil er is tussen de voorziene schade en de directe schade. Sommige auteurs bepalen immers de directe gevolgen door het begrip voorzienbaarheid. Ze maken dan een onderscheid tussen de voorziene gevolgen op het ogenblik van het afsluiten van het contract en deze op het ogenblik van het begaan van de onrechtmatige daad.

Uiteindelijk vinden we dus maar enkele vage aanduidingen: directe gevolgen zijn deze die een noodzakelijk gevolg zijn van de originele daad, « suite nécessaire »; indirecte, deze die ver verwijderd zijn en zich ter gelegenheid van de originele daad voordoen, doch nog andere oorzaken hebben.

Laat ons nu even de betekenis van « direct » en « indirect » nagaan in de verschillende causale theorieën.

In de usuële theorie van de gelijkwaardigheid der voorwaarden kan van inirecte gevolgen geen spraak zijn. Dit is ook de reden waarom in die theorie van beperking geen spraak kan zijn (Demogue, IV, n° 462; Planiol en Ripert, VI, 539), zonder het kader der theorie te doorbreken.

Anders is het gelegen met de klassieke theorie van Mill. Het eigenlijk oorzakelijk verband is hier beperkt tot het verband tussen het gevolg en de onmiddellijk voorafgaande factoren. Zijn er twee of meer generaties van verschijnselen tussen de originele daad en de schade, dan is de medewerking vereist van buiten het generatief verband liggende factoren of oorzaken. Men kan dus als indirecte gevolgen der originele daad aanzien, deze die slechts in het leven worden geroepen ten gevolge van de tussenkomst van die vreemde elementen, b.v. afzetting van een lidmaat, na kwetsuur, doch ten gevolge van slechte behandeling van de geneesheer.

In de theorie der adekwate causaliteit, zal men als directe gevolgen aanzien, deze die zich normaal uit de originele daad ontwikkelen en als onrechtstreekse deze die het gevolg zijn van toevallige elementen.

In de theorie der adekwate causaliteit zal men als directe gevolgen aanzien, deze die zich onmiddellijk uit de originele daad ontwikkelen, en als onrechtstreekse deze die het gevolg zijn van toevallige elementen.

En eindelijk in de theorie der doelcausaliteit zijn indirect deze die, tijdens het menselijk ingrijpen, niet konden noch moesten voorzien worden als de normale ontwikkeling in de richting van de schade. Dezelfde maatstaf zal worden aangelegd door deze auteurs, die, alhoewel ze aanhangers zijn van de theorie der gelijkwaardigheid der voorwaarden, naar beperking der gevolgen uitzien en deze dan zoeken in de vooruitzienbaarheid der gevolgen.

Combineert men nu de theorie van Mill, die betrekking heeft op de materiële aaneenschakeling der feiten, met de theorie der doelcausaliteit, dan zal men moeten zeggen dat zekere gevolgen die men als indirect zou bestempelen, van het eerste standpunt bekeken, direct kunnen worden wanneer het doelloorzakelijk verband mede in aanmerking genomen wordt. En dat is ook maar logisch, indien waar is, wat wij hoger hebben vooruitgezet, dat de materiële band tussen de verschijnselen een leemte laat die moet aangevuld worden door het doelloorzakelijk verband.

De theorie van de heer Procureur-Generaal Leclercq.

De principes, die we hier geschetst hebben, brengen ons een bekrachtiging van deze theorie.

Men weet waarin ze bestaat; het zal voldoende zijn aan volgende grondstellingen te herinneren: 1. Het principe der verantwoordelijkheid in zake buiten-contractuele verbintenissen is vastgelegd, niet in de artikelen 1382 en 1383 B.W. doch wel, voor wat de schendingen aan het eigendomsrecht betreft in de artikelen 544 en volgende en, voor wat de schendingen aan de menselijke persoonlijkheid betreft, heeft de wetgever het niet eens nodig geacht het in het burgerlijk wetboek te bevestigen; 2. Gezegde artikelen formuleren dan ook slechts de sanctie en zijn de weerga van het artikel 1145 B.W.; 3. De rechtstreekse inbreuk t.t.z. deze die plaats heeft door de immediate daad, op het eigendom van iemand of op zijn persoon, is op zichzelf een onrechtmatige, foutieve daad; 4. Wanneer de inbreuk niet gepleegd wordt door de immediate daad doch door tussenkomst van een zaak, dan moet de eiser, die schadevergoeding vraagt, het bewijs leveren dat de verweerder een onvoorzichtigheid of een nalatigheid heeft begaan.

Waarin bestaat in dit geval de onvoorzichtigheid of de nalatigheid? Wel, eenvoudig in het feit een daad gesteld te hebben of nagelaten te hebben, alhoewel de dader moest voorzien dat zijn daad of zijn verzuim een schade aan de evenmens kon met zich slepen. In deze gevallen bestaat tussen daad en schade geen echt efficiënt-oorzakelijke band, doch slechts een generatieve, met een min of meer grote waarschijnlijkheid dat schade zal ontstaan, die moet aangevuld worden door een doel-oorzakelijke band, tenzij de schade rechtstreeks gewild is en nagejaagd, hetzij middelen worden aangewend, die de schade kunnen teweegbrengen.

Wanneer echter de menselijke daad de onmiddellijk voorafgaande oorzaak — of een der onmiddellijk — voorafgaande factoren is der schade, dan zijn de beide causaliteiten verenigd. Want de mens die vrij handelt en met verstand begaafd is, moet de gevolgen van zijn daad voorzien, moet namelijk voorzien dat zijn daad of zijn verzuim schade aan zijn evenmens zal veroorzaken. En het zou dan werkelijk bevreemdend zijn, dat de auteur van een onvoorzichtige daad in fout zou zijn om gezegde daad gesteld te hebben, die tot schade voor de evenmens leiden kon, terwijl de auteur van een daad, die noodzakelijk schade moet teweegbrengen, niet in fout zou zijn, tenware de fout afzonderlijk zou bewezen worden. In het eerste geval moet de onvolmaakte efficiënt-oorzakelijke band aangevuld worden door het bewijs van de doelloorzakelijkheid; terwijl in het tweede geval beide verenigd zijn. Doch dit veronderstelt een vrije daad. Procureur-Generaal Leclercq heeft zelf in zijn betoog gezegd: « Comme l'homme est maître de ses actes, il suffira de prouver qu'un tel a lésé le droit de propriété pour que sa responsabilité en découle, sauf à lui à prouver la force majeure. » (Pas. 1930, I, 281).

De vrije daad veronderstelt de mogelijkheid om de daad te stellen of niet te stellen of om ze anders te stellen. Wat gebeurt er echter, wanneer de daad wel materieel door de mens gesteld wordt doch geen vrije daad is?

In geval van betwisting, zal de dader-verweerder een der volgende houdingen kunnen aannemen:

1. Hij kan het recht van de eiser betwisten. De heer Procureur-Generaal Leclercq heeft zelf enkele voorbeelden gegeven. Het eigendomsrecht is niet onbeperkt; de geburen moeten zekere nadelen dulden; in handelszaken zijn bepaalde concurrentiedaden, zelfs

wanneer ze schade aan anderen toebrengen, geoorloofd; een geneesheer, die een operatie uitvoert met de toestemming van zijn cliënt doch mislukt, heeft geen inbreuk op het recht op integriteit gepleegd.

2. Hij kan ook het recht van de tegenpartij erkennen, doch een geval van heirkraft of een toeval voorwenden en aantonen dat deze de schade hebben teweeggebracht.

3. Hij kan ook opwerpen dat zijn daad geen vrije daad geweest is; dat hij gevat geweest is door omstandigheden in een ingewikkelde toestand, waarin hij wel materiële daden heeft gesteld, die de onmiddellijke materiële oorzaak van de schade zijn geweest, doch die eigenlijk slechts reflexe daden zijn geweest, dus daden waarvan men niet zeggen kan: « Comme l'homme est maître de ses actes... ». De doelgerichtheid gaat dan naar het vermijden van schade, niet naar het veroorzaken van de schade. In zulke gevallen is er wel verplichting om de middelen aan te wenden ten einde de schade te vermijden, doch er is geen verplichting om het resultaat te bereiken. (Cfr Demogue, V, n° 1237, en De Page, II, bl. 789, litt. c). Zal een dergelijke toestand niet ontstaan, o.a. telkens twee menselijke wezens handelend zijn opgetreden en hunne handelingen op een bepaald punt zijn samengevloeid?

Algemeen besluit.

De oorzakelijke band tussen daad en schade veronderstelt niet alleen een materieel-generatieve band, doch ook een niet materiële, bestaande in de gerichtheid die door de daad aan de materiële verschijnselen gegeven wordt.

Als de daad onmiddellijk de schade voorafgaat, dan bestaan, zonder verder bewijs, de beide oorzakelijke banden. Wanneer echter, tussen daad en schade, er meerdere generaties van verschijnselen bestaan, moet de generatieve band aangevuld worden door het bewijs van de doelgerichtheid der menselijke daad. Dit veronderstelt een vrije daad; is de daad niet vrij, dan is er geen doelgerichtheid en moet de daad als een gewoon natuurverschijnsel aangezien worden.

Het bewijs der doelgerichtheid, die een persoon aan de gang der materiële verschijnselen gegeven heeft, vloeit voort uit het onderzoek naar de mogelijke of

waarschijnlijke gang der zaken; en de vraag zal als volgt moeten gesteld worden: Wat zou een bonus pater familias voorzien hebben en hoe zou hij gehandeld hebben. Het is de rechter die op die dubbele vraag het antwoord geven moet, en men begrijpt dat de meningen zullen kunnen verschillen.

Bovenstaande regels schijnen, in ingewikkelde gevallen, zoniet steeds de oplossing te brengen, toch een richtlijn te zijn waardoor de oplossing vergemakkelijkt wordt.

J. GOEDERTIER,
Advocaat
bij het Hof van Beroep
te Gent.

(1) Volgende werken werden in de loop van het artikel geciteerd door aanduiding van de naam van de auteur: De Page: *Traité élémentaire de droit civil belge*; Planiol et Ripert: *Traité pratique de droit civil français*; Savatier: *Traité de la responsabilité civile*; Ripert: *La règle morale dans les obligations civiles*; Esmein: *Trois problèmes de responsabilité civile*, *Revue trimestrielle de droit civil*, 1934, p. 316; Demogue: *Traité des obligations*; Mazeaud: *Traité théorique et pratique de la responsabilité civile, délictuelle et contractuelle*, 4e édition; Pirson et De Villé: *La responsabilité civile*; Marteau: *La notion de causalité dans la responsabilité civile*, 1914.

(2) Alle beschouwingen aangaande de theorie van het risico, de last van het bewijs en de wettelijke presumptie van fout en verantwoordelijkheid zijn niet in het onderzoek betrokken.

(3) Zo heeft b.v. Joly, die in 1939 een thesis publiceerde: *Essai sur la distinction du préjudice direct et du préjudice indirect*, klaarblijkelijk een verkeerde voorstelling van de theorie van Mill gegeven.

(4) Volgens P. Janet zou J. Stuart Mill in een posthuum werk « *Nature, The utility of Religion and Theism* » het bestaan der finaliteit erkend hebben doch dan wederom aan het twijfelen zijn gegaan onder de invloed van de leer van Darwin. (P. Janet: *Les causes finales*, blz. 46, nota één).

(5) Voor de verdere uiteenzetting der theorie der adequate causaliteit kan men het werk raadplegen van Marteau, bl. 101 tot 118.

(6) Zie o.a. de thesis van Joly in het boek vermeld onder de derde nota.

(7) Rutsaert in zijn werk « *Le fondement de la responsabilité extra-contractuelle* » definieert de indirecte schade als volgt: « *Le dommage indirect — celui dont une personne n'aura donc pas à répondre — c'est le dommage dont le fait ne fut que l'occasion.* »

(8) Over de theorie van de heer Proc.-Gen. Leclercq kan men raadplegen: de mercuriale van 15 september 1927 in *Rev. Gén. Ass. et Resp.*, 1927, n° 164, de besluiten voor het arrest van het Hof van Verbreking van 4 juli 1929 in *Rev. Gén. Ass. et Resp.*, 1929, n° 503; de Mercuriale van de heer Proc.-Gen. Meyers van het Hof van Beroep van Luik 15 september 1931, *Revue Gén. Ass. et Respons.*, 1932, n° 968; de nota J. Fonteyne, *Revue des ass. et respons.*, 1929, n° 503; J. Dabin, *Les Thèses de Mr le Proc.-gén. Leclercq in Revue des ass. et respons.*, 1933, n° 1315; enz.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 21 juni 1956.

Eerste Voorzitter: M. Wouters.

Raadsheer-Verslaggever: M. Sohier.

Eerste Advocaat-Generaal: M. Janssens de Bisthoven.

Advocaten: Mrs Ansiaux en Simont.

Vennootschap. — Schending van artikel 60 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen. — Geen nietigheid van de akte.

De schending van artikel 60 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen heeft niet de nietigheid van de betrokken akte ten gevolge.

Het niet nakomen van de bij voormeld artikel 60 voorgeschreven formaliteiten heeft op zichzelf niet de nietigheid van de akte ten gevolge, zelfs niet ten opzichte van de beheerder, die wist een aan dat van

de vennootschap tegengesteld belang te hebben en die kennis had van de begane onregelmatigheid.

N.V. Société Internationale de Télégraphie sans fil
t/ Liticonsorten Van Gend.

Gelet op het bestreden arrest, op 14 juli 1955 door het Hof van Beroep te Gent gewezen;

Overwegende dat volgens het bestreden arrest de genaamde Travailleux, echtgenoot van dame Van Gend, rechtsvoorganger van verweerders, technische raadsman was in dienst van de aanleggende vennootschap; dat op 23 juni 1941 twee beheerders in naam van deze vennootschap de verbintenis aangingen aan Travailleux, en na zijn overlijden aan Van Gend, een pensioen uit te keren; dat deze verbintenis naderhand door de raad van beheer bekrachtigd werd;

Dat echter Travailleux tevens beheerder van de vennootschap was; dat de bekrachtiging derhalve had

dienen te geschieden in de vormen, bij artikel 60 van de samengeschatte wetten op de handelsvennootschappen voorgeschreven ;

Overwegende dat het geschil, zoals het vóór het Hof is gebracht, enkel loopt over de geldigheid van de bekrachtiging en het recht van verweerders om zich er op te beroepen ;

Gelet op het enig middel, schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 13, 53, 60, 62 en 67 van de wetten betreffende de handelsvennootschappen, samengeschat bij koninklijk besluit van 30 november 1935, 6, 1131, 1382 en 1383 van het burgerlijk Wetboek,

doordat het bestreden arrest, om aanlegster te veroordelen tot het nakomen van een verbintenis waarvan deze betwistte dat zij op 23 juni 1941 tegens Travailleuseur door twee beheerders geldig aangegaan was geworden, beslist, dat de raad van beheer van de aanleggende naamloze vennootschap die verbintenis naderhand bekrachtigd heeft en, — zonder te betwisten dat deze bekrachtiging, welke plaats gehad heeft terwijl Travailleuseur lid van die raad was en voor een daad waarbij hij een aan dat van de vennootschap tegengesteld belang had, viel onder de voorschriften van voormeld artikel 60 van de wetten op de handelsvennootschappen en dat bewuste voorschriften voor die bekrachtiging tot gevolg heeft, doch enkel tot verantwoordelijkbevinding van de beheerders kan leiden,

1. zonder de conclusies te beantwoorden waarin aanlegster opwierp dat dergelijke bekrachtiging waardeeloos was uit aanmerking van de bijzondere omstandigheid, dat Travailleuseur kennis had van die schending welke een door hem zelf begane overtreding van de wet en de statuten opleverde, zonder te verduidelijken of het dit verweer afwijst om de reden dat die omstandigheid naar recht ten aanzien van de waarde der bekrachtiging zonder gevolg zou blijven ofwel om de reden dat zij in feite niet zou bestaan hebben, en derhalve zonder de beslissing met redenen te omkleeden als vereist bij artikel 97 van de Grondwet ;

2. dan wanneer de verbintenis, welke door de raad van beheer van een naamloze vennootschap jegens een derde of een beheerder aangegaan wordt met miskenning van voormeld artikel 60, de vennootschap niet verbindt jegens de derde of de beheerder te kwader trouw die kennis heeft van die miskenning of, a fortiori, ze zelf begaan heeft, en die zich diensgevolge niet kan beroepen op een akte die tot stand gekomen is door een fout waaraan hij wetens deelgenomen of welke hij zelf begaan heeft ;

3. zonder antwoord te verstrekken op het middel, door aanlegster bij haar conclusies hieruit afgeleid dat Travailleuseur, beheerder van de vennootschap, die de voorschriften van artikel 60 van de wetten op de vennootschap geschonden heeft en van die overtreding van de wet en van de statuten ter gelegenheid van de bekrachtiging van een jegens hem aangegane verbintenis kennis gehad heeft, en na hem zijn echtgenote en algemene legatarisse, ten opzichte van aanlegster voor de gevolgen van die akte verantwoordelijk was, en dat geen van beiden derhalve uitvoering ervan vermocht te vorderen, en doordat het bestreden arrest mitsdien niet naar het vereiste van artikel 97 van de Grondwet met redenen omkleed is :

Over het eerste en het derde onderdeel :

Overwegende dat in de conclusie betoogd werd, enerzijds, dat, vermits Travailleuseur « kennis heeft gehad van hetgeen een overtreding van de wet en de statuten opgeleverd heeft », de met schending van

artikel 60 verrichte bekrachtiging « te zijnen opzichte waardeeloos was », anderzijds dat « aangezien hij voor de gevolgen van die akte verantwoordelijk was, hij de uitvoering ervan niet vermocht te vorderen » ;

Overwegende dat het bestreden arrest die stellingen passend beantwoordt door vast te stellen dat de schending van artikel 60 geen nietigheid van de akte tot gevolg heeft, dit wil zeggen dat er geen aan Travailleuseur tegenwerpbare nietigheid bestaat ;

Dat, in zover het op schending van artikel 97 van de Grondwet gesteund is, het middel in feite niet opgaat ;

Over het tweede onderdeel :

Overwegende dat, volgens het middel, het bestreden arrest voormeld artikel 60 zou schenden door te beslissen dat een in schending van dit artikel tot stand gekomen akte de vennootschap zou verbinden zelfs jegens de derde of de beheerder te kwader trouw, welke van die schending kennis gehad heeft ;

Overwegende dat aanlegster in haar conclusies niet betoogde dat Travailleuseur « te kwader trouw » zou geweest zijn, doch enkel dat hij gehandeld had « met kennis van hetgeen een overtreding van de wet of van de statuten zou opgeleverd hebben » ;

Overwegende mitsdien dat het middel in feite niet opgaat in zover het het arrest uitlegt als beslissend dat de vennootschap in geval van schending van artikel 60 zelfs ten opzichte van de te kwader trouw zijnde begunstigde verbonden is ;

Overwegende anderzijds dat het arrest artikel 60 juist toepast waar het beslist, dat het niet nakomen van de bij dit artikel voorgeschreven formaliteiten op zich zelf geen nietigheid van de akte ten gevolge heeft, zelfs ten opzichte van de beheerder die wist een aan dat van de vennootschap tegengesteld belang te hebben, en die kennis had van de begane onregelmatigheid ; dat het middel te dezen naar recht faalt ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;
Veroordeelt aanlegster tot de kosten.

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 11 juni 1956.

Voorzitter : M. Fettweis.

Raadsheer-Verslaggever : M. Neven.

Eerste Advocaat-Generaal : M. Janssens de Bisthoven.

Onrechtmatige daad. — Oorzakelijk verband.

Tussen de onrechtmatige daad en de schade bestaat oorzakelijk verband, wanneer de onrechtmatige daad, niettegenstaande zich andere oorzaken hebben voorgedaan, noodzakelijk de schade heeft tengevolge gehad, d.w.z. wanneer zonder die onrechtmatige daad de schade, zoals zij in concreto voorkomt, niet zou zijn ontstaan.

Waar hij beslist dat er geen oorzakelijk verband bestaat tussen de door verweerder begane onrechtmatige daad en de door aanlegger geleden schade, door enkel hierop te steunen, dat de schade ook zonder de onrechtmatige daad had kunnen ontstaan, doch zonder de schade in concreto, zoals zij op een bepaalde datum en in bepaalde omstandigheden ontstaan is in acht nemen, heeft de rechter artikel 1382 B.W. geschonden.

Verhulst t/ Jacobs.

Gelet op het bestreden vonnis, op 3 november 1955 in hoger beroep gewezen door de correctionele rechtbank te Nijvel;

Overwegende dat de voorziening tot de over de burgerlijke vordering gewezen beslissing beperkt is;

Over het eerste middel, eerste onderdeel, schending van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek en van artikel 97 van de Grondwet, doordat, om aan aanlegger de vergoeding te weigeren welke hij vorderde om reden van de nadelige overplaatsing welke hij in zijn functies ondergaan had als gevolg van de strafbare daad, het bestreden vonnis, zonder evenwel het verband te ontkennen dat tussen de schadebrengende overplaatsing en het schuldig feit van de beklaagde bestond, geweigerd heeft dit feit te beschouwen als een geldelijke verantwoordelijkheid teweegbrengend, om de reden dat het verband dat zodanige verantwoordelijkheid rechtvaardigt een noodwendig verband moet zijn, en dat deze noodwendigheid afwezig is wanneer er niet is aangetoond dat de schade zich niet even goed zou kunnen voorgedaan hebben indien het schuldig feit niet was begaan geworden, en dit zonder zelfs rekening te willen houden met de tijdsperiode binnen welke bij ontstentenis van dit schuldig feit, de kwestieuze schade zich eventueel zou voorgedaan hebben,

dan wanneer het verband van noodwendigheid en, in elk geval, de toerekenbaarheid van de schade bestaat of kan bestaan, zonder dat er behoeft aangetoond te worden dat de schade zich zonder het schuldig feit niet had kunnen voordoen, en dan wanneer inzonderheid de toerekenbaarheid aanwezig is ingeval de schade, zoals zij zich in concreto voorgedaan heeft, zonder het schuldig feit niet zou ontstaan zijn;

tweede onderdeel, schending van de artikelen 1317 tot 1322 en 1382 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet, doordat, om aan aanlegger, zoals in het eerste onderdeel is gezegd, de gevorderde vergoeding te weigeren, het bestreden vonnis verklaart dat de burgerlijke partij niet ontkent dat, gezien haar ouderdom en haar geschiktheid, zij in een nabije toekomst zou overgeplaatst worden zijn of een vermindering van verdiensten zou ondergaan hebben,

dan wanneer, enerzijds, aanlegger in verbreking bij conclusies deed gelden dat hij, zonder de fout van de beklaagde, «geen vermindering van verdiensten ten belope van nagenoeg 3.000 frank per maand, dit is 180.000 frank in vijf jaar, en bovendien de ongunstige weerslag op zijn ouderdomspensioen zou ondergaan hebben», en anderzijds, verzocht het bewijs te mogen leveren dat «hij, zonder de fout van beklaagde, niet zou overgeplaatst worden zijn noch een vermindering van verdiensten zou ondergaan hebben in de op de fout van Jacobs gevolgde weken, en in elk geval pas na een opzeggingstermijn van zes maanden», en dat «zo hij eventueel, of zelfs waarschijnlijk, in de loop van de komende jaren zou zijn overgeplaatst worden of een vermindering van verdiensten zou ondergaan hebben», dit zou plaats gehad hebben «op een veel later tijdstip dan datgene waarop, kort na de fout van Jacobs, die overplaatsing en die vermindering opgelegd werden»,

doordat het bestreden vonnis mitsdien tegelijkertijd de draagwijdte van de in aanleggers conclusies vervatte erkenningen miskent en de bewijskracht dier conclusies geschonden heeft, en geen bij die conclusies passende redenen verstrekt heeft :

Over het tweede onderdeel :

Overwegende dat het bestreden vonnis beslist dat er geen verband van oorzaak tot gevolg bestaat tussen het door verweerder begane misdrijf en de door aanlegger geleden schade, «aangezien het karakter van noodwendigheid ontbreekt dat tot het bestaan van het oorzakelijk verband onmisbaar is»; dat het die beslissing op de beschouwingen steunt dat aanlegger, die ten tijd der feiten 60 jaar oud was, niet ontkent dat, gezien zijn ouderdom en zijn geschiktheid, hij in een nabije toekomst zou overgeplaatst worden zijn of een vermindering van verdiensten zou ondergaan hebben;

Overwegende dat aanlegger in zijn conclusies erkende dat «gezien zijn ouderdom, voor hem een gelegenheid misschien zou volstaan om overgeplaatst te worden of een vermindering van verdiensten te ondergaan», en ook dat hij «eventueel of zelfs waarschijnlijk in de loop van de komende jaren, gezien zijn ouderdom en zijn geschiktheid, overgeplaatst zou zijn geworden of een vermindering van verdiensten zou ondergaan hebben, maar op een later tijdstip dan datgene waarop, kort na de fout van Jacobs, die overplaatsing en die vermindering hem opgelegd werden»; dat hij in een subsidiaire eis tot bewijsoverlevering deed gelden dat hij zonder verweerders' fout niet zou overgeplaatst zijn geworden, noch een vermindering van verdiensten zou ondergaan hebben, zonder een opzeggingstermijn van zes maanden, in elk geval;

Overwegende dat de bewoordingen van het vonnis «in een nabije toekomst» met deze conclusies niet onverenigbaar zijn;

Dat dit onderdeel van het middel in feite niet opgaat;

Over het eerste onderdeel :

Overwegende dat aanlegger betoogde dat hij zonder verweerders' fout geen vermindering van loon zou ondergaan hebben op het tijdstip toen hij ze ondergaan heeft, ofschoon hij erkende dat hij ze later zou ondergaan;

Overwegende dat de rechter over de grond, om als niet bestaande aan te zien het verband van oorzaak tot gevolg tussen het door verweerder begane misdrijf en de schade welke aanlegger geleden heeft door de vermindering van zijn loon die is voortgesproten uit de overplaatsing in zijn functies, erop wijst, dat niet is aangetoond dat de schade zich zonder het wederrechtelijk feit niet zou voorgedaan hebben; dat aan nemelijk is dat de schade zich zonder het gelaakt feit insgelijks had kunnen voordoen en dat het karakter van noodwendigheid ontbreekt hetwelk het verband moet vertonen dat, in het geheel der omstandigheden, tussen de fout en de schade ligt;

Overwegende dat tussen de fout en de schade een verband van oorzaak tot gevolg ligt wanneer het schuldig feit, niettegenstaande er zich andere oorzaken voorgedaan hebben, noodzakelijk de schade heeft gesticht, dit wil zeggen dat zonder de fout, de schade, zoals zij in concreto voorkomt, niet zou zijn ontstaan;

Overwegende dat, waar hij beslist dat er geen verband van oorzaak tot gevolg ligt tussen het door verweerder begane misdrijf en de door aanlegger geleden schade, door enkel hierop te steunen dat de schade zich zonder de fout had kunnen voordoen, doch zonder de schade in concreto, zoals zij op een bepaalde datum en in bepaalde omstandigheden ontstaan is, in acht te nemen, de rechter over de grond artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek geschonden heeft;

Dat het eerste onderdeel van het middel gegrond is;

Om die redenen,

Verbreekt het bestreden vonnis, in zover daarbij aan aanlegger zijn eis tot schadevergoeding, gesteund op de hem opgelegde overplaatsing, wordt ontzegd en over de kosten der burgerlijke vordering uitspraak wordt gedaan;

Beveelt dat melding van onderhavig arrest zal gemaakt worden op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweerder tot de kosten;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar de correctionele rechtbank te Brussel.

RAAD VAN STATE

4e Kamer. — 7 mei 1957.

Zetel : M.M. Vranckx, Voorzitter,
Mast, Verslaggever, en Buch.
Auditoraat : M. Vander Stichele.

1. Administratieve akten. — Gevolgen van hun vernietiging (1).
2. Administratieve akten. — Kennisgeving (2).
3. Rechtspleging. — Verzoekschrift. — Middel (2).
4. Overzeese gebieden. — Openbare diensten. Justitie (3 tot 5).
5. Rechtspleging. — Verzoekschrift. — Belang. — Personeelsleden (3).
6. Administratieve akten. — Geldigheid. — Vormen. — Advies (4).
7. Administratieve akten. — Geldigheid. — Vormen. — Rechtspleging van de colleges (5).

1. *Een koninklijk besluit waarbij verscheidene benoemingen worden gedaan, kan ook slechts gedeeltelijk worden vernietigd.*
2. *Niet ontvankelijk is het middel dat de regelmatigheid der bekendmaking van de bestreden akte bestrijdt, doch niet de wettelijkheid van die akte betreft.*
3. *Er moet een geïndividualiseerd verband bestaan tussen de bestreden benoemingen en de verzoeker. Dergelijk verband ontstaat niet noodzakelijk uit het feit dat verzoeker de wettelijke benoembaarheidsvereisten vervult. Bovendien moet de verzoeker, wanneer hij kennis heeft gehad van de vacature, de wil hebben uitgedrukt gebruik te maken van de mogelijkheid welke hem het vervullen dezer voorwaarden opende.*
Het beroep is derhalve niet ontvankelijk waar het de vernietiging vordert van de benoeming in een betrekking waarvoor de verzoeker zich niet candidaat heeft gesteld.
4. *De benoeming van een procureur des Konings in Belgisch Congo is gedaan in strijd met artikel 13 van het koninklijk besluit van 13 april 1936 wanneer de Hoven van Beroep in hun advies de candidatuur van degene die benoemd wordt, niet hebben onderzocht.*
5. *Of wanneer de processen-verbaal van de zittingen tijdens dewelke de Hoven van Beroep hun advies hebben gegeven, niet vermelden dat de Hoven in het geheim hebben beraadslaagd.*

De Maegd t/ Belgische Staat (Minister van Koloniën).

Gezien het verzoekschrift dd. 21 oktober 1955;

Gezien het verzoekschrift tot tussenkomst dd. 4 februari 1957;

Gelet op het bevel dd. 23 februari 1957 waarbij in de aanvraag tot tussenkomst van de heer Van der Keilen Philippe wordt bewilligd;

.....

Overwegende dat het beroep strekt tot vernietiging :

1° van het koninklijk besluit van 12 mei 1955 in zoverre Philippus J. Van der Keilen daarbij benoemd werd tot procureur des Konings bij de rechtbank van eerste aanleg te Elisabethstad;

2° van het koninklijk besluit van 27 juli 1955 houdende benoeming of bevordering van vijftien magistraten in Belgisch Congo;

dat deze koninklijke besluiten werden bekendgemaakt in het Ambtelijk Blad van Belgisch Congo van 1 juni en 15 augustus 1955;

Overwegende dat verzoeker, die eerste substituut was bij de rechtbank van eerste aanleg te Stanleystad, op 25 augustus 1954 aan de procureur-generaal te Leopoldstad liet weten dat hij zich candidaat stelde voor iedere hogere bediening bij voorkeur echter voor die van procureur des Konings, in een van de volgende steden en in de aangehaalde volgorde : Elisabethstad, Stanleystad, Leopoldstad, Luluabourg en Bukavu;

Overwegende dat het Hof van Beroep te Elisabethstad op 22 september 1954 advies gaf betreffende de kandidaten voor de openstaande plaatsen van substituut van de procureur-generaal en van procureur des Konings te Elisabethstad; dat het Hof in zijn advies de redenen uiteenzette waarom G. Brouxhon de meeste titels had om tot het eerste ambt te worden benoemd; dat het Hof, wat het ambt van procureur des Konings te Elisabethstad betreft, de redenen kenbaar maakte waarom de procureur des Konings Lafontaine een mutatie naar Elisabethstad verdiende, en tevens adviseerde dat hij helemaal aangewezen was om dit ambt te vervullen; dat het Hof voorts vaststelde, dat twee kandidaten voor het ambt van procureur hetzij te Elisabethstad hetzij te Leopoldstad zijn aandacht weerhielden : De Maegd en Van Raemdonck, en dat ofschoon de tweede meer anciënniteit had, de eerste toch beter aangewezen was om een hogere functie in het parket te bekleden; dat het Hof van Beroep te Leopoldstad op 29 september 1954 een reeks adviezen uitbracht over de kandidaten tot het ambt van substituut van de procureur-generaal te Elisabethstad alsmede over hen die ingevolge deze benoeming op een promotie aanspraak konden maken; dat het Hof aldus vier kandidaten voordroeg voor elk der te Elisabethstad te begeven ambten, alsmede voor de ambten welke gebeurlijk elders in de kolonie zouden te begeven zijn ingevolge de benoemingen die mochten worden gedaan; dat verzoeker in de derde plaats door het Hof te Leopoldstad voor het ambt van procureur des Konings te Elisabethstad werd voorgedragen; dat het Hof van Beroep te Leopoldstad op 17 november 1954 andermaal advies uitbracht en ditmaal verzoeker, in de eerste plaats, samen met Van Raemdonck voordroeg voor het ambt van procureur des Konings te Leopoldstad; dat het Hof van Beroep te Elisabethstad op 21 maart 1955, zes kandidaten voordroeg voor het ambt van procureur des Konings te Elisabethstad; dat verzoeker onder deze kandidaten de tweede plaats innam; dat het Hof te Elisabethstad voorts overwoog dat het een onderzoek had ingesteld over al de kandidaten die aan de wettelijke vereisten van bevordering voldeden en dat het zich onthouden had kandidaten voor te stellen waaromtrent het oordeelde dat zij, bij gebrek aan vereiste beroepshoedanigheden of bij gebrek aan

anciënniteit, niet in aanmerking konden komen voor een bevordering; dat het Hof van Beroep te Leopoldstad op 29 maart 195 opnieuw naar zijn adviezen van 29 september en 17 november 1954 verwees en verklaarde dat het alsdan de titels had onderzocht van alle kandidaten die de wettelijke vereisten vervulden om bevorderd te worden en dat, zo het slechts enkele kandidaten met name had aangeduid, dit te wijten was aan hun hoge beroepsbekwaamheid en hun anciënniteit; dat geen van de uitgebrachte adviezen de naam vermeldde van Van der Keilen die bij koninklijk besluit van 12 mei 1955, met drie andere magistraten, benoemd werd; dat het Hof van Beroep te Elisabethstad op 6 juni 1955 en het Hof van Beroep te Leopoldstad op 11 juni 1955 nieuwe voorstellen deden; dat hierop het sub 2° bestreden koninklijk besluit werd genomen;

Overwegende dat de tegenpartij terecht laat gelden dat het beroep niet ontvankelijk is in zover het strekt tot vernietiging van de benoemingen tot de plaatsen die door het sub 2° bestreden koninklijk besluit werden gegeven, waarvoor verzoeker zich niet kandidaat heeft gesteld; dat er inderdaad een geïndividualiseerd verband moet bestaan tussen de bestreden benoemingen en de verzoeker; dat een verband van die aard niet noodzakelijk ontstaat uit het feit dat verzoeker de wettelijke benoembaarheidsvereisten vervult; dat bovendien de wil tot uiting moet komen waaruit blijkt dat de verzoeker gebruik heeft willen maken van de mogelijkheden, die hem het vervullen dezer voorwaarden opende; dat in strijd met de bewering van verzoeker, een koninklijk besluit waarbij verscheidene benoemingen worden gedaan, gedeeltelijk kan worden vernietigd; dat verzoeker slechts hogere ambten gepostuleerd heeft; dat het beroep niet ontvankelijk is in zover het strekt tot vernietiging van benoemingen die voor hem geen bevordering mochten inhouden;

Overwegende dat verzoeker in de eerste plaats laat gelden dat de bestreden koninklijke besluiten in strijd met het derde lid van artikel 8 van de koloniale keure in het Ambtelijk Blad slechts bij uittreksel werden bekendgemaakt; dat het middel, dat niet de wettelijkheid van de bestreden akte betreft, niet ontvankelijk is;

Overwegende dat verzoeker laat gelden dat het sub 1° bestreden koninklijk besluit een substantiële vorm heeft geschonden doordat de benoeming van Van der Keilen geschiedde met miskennis van het tweede lid van artikel 13 van het koninklijk besluit van 13 april 1936, houdende het statuut van de beroeps-magistraten;

Overwegende dat deze bepaling luidt: «Niemand kan benoemd worden tot raadsheer of plaatsvervangend raadsheer in het Hof van Beroep, rechter-voorzitter of rechter in de rechtbank van eerste aanleg, substituu-procureur-generaal of procureur des Konings, zonder dat vooraf de met redenen omklede adviezen van de Hoven van Beroep ingewonnen zijn over al de kandidaten die kunnen benoemd worden»; dat uit het laatste lid van dit artikel blijkt, dat het Hof van Beroep in het geheim moet beraadslagen wanneer het dit advies geeft;

Overwegende dat noch de door het Hof van Beroep te Elisabethstad, noch de door het Hof van Beroep te Leopoldstad uitgebrachte adviezen de naam van Van der Keilen vermelden; dat niet blijkt dat zij deze candidatuur hebben onderzocht; dat de bestreden benoeming werd gedaan in strijd met bovenvermeld artikel 12, waarbij het «met redenen omkleed advies» van de Hoven van Beroep «over al de kandidaten die kunnen benoemd worden is opgelegd»; dat bovendien

noch het proces-verbaal van de zitting van het Hof van Beroep te Elisabethstad van 22 september 1954, noch het proces-verbaal van de zitting van het Hof van Beroep te Leopoldstad van 29 maart 1955, vermeldt dat het Hof in het geheim heeft beraadslaagd; dat het sub 1° bestreden koninklijk besluit, in zover het de benoeming van Van der Keilen betreft, substantiële vormen door de wet opgelegd niet is nagemaakt,

Besluit :

Artikel 1. — Het koninklijk besluit van 12 mei 1955 is vernietigd in zover het Van der Keilen Philippus tot procureur des Konings bij de rechtbank van eerste aanleg te Elisabethstad benoemt.

Het beroep is voor het overige verworpen.

Artikel 2. — De betaling van het recht van 750 frank, ten titel van kosten, valt voor de helft ten laste van de verzoeker en voor de andere helft ten laste van de tegenpartij.

Artikel 3. — De betaling van het recht van 450 frank, ten titel van kosten, valt ten laste van de tussenkomende partij.

Artikel 4. — Dit arrest zal op dezelfde wijze als het vernietigd besluit in het Ambtelijk Blad van Belgisch Congo worden bekendgemaakt.

HOF VAN BEROEP TE GENT

5e Kamer. — 14 juli 1956.

Voorzitter : M. Maraite.

Raadsheren : M.M. Noest en Van Hove.

Advocaat-Generaal : M. Matthijs.

Advocaten : Mrs De Geyter en Van Assche.

Onrechtmatige daad. — Dubbelzinnige houding van een burgemeester, waardoor schade is veroorzaakt. — De burgemeester moet in casu geacht worden als orgaan van de gemeente te hebben gehandeld. — Burgemeester en gemeente ieder voor het geheel aansprakelijk.

Wanneer een burgemeester door zijn dubbelzinnige houding iemand in de waan heeft gelaten, dat de gemeente regelmatig percelen land van laatstgenoemde kocht, tengevolge waarvan de burgemeester het mogelijk heeft gemaakt, dat de gemeente zonder voorafgaande vergoeding bezit heeft kunnen nemen van bedoelde percelen en derhalve bij inbreuk op artikel 11 van de Grondwet het eigendomsrecht van de eigenaar heeft gekrenkt, hield deze schadeberokkenende daad van de burgemeester niet alleen verband met zijn ambt en zijn werkkring, maar werd bovendien verricht op het ogenblik, waarop hij uit reden van zijn ambt de macht had bij een eventuele aankoop van percelen ter zake van onteigening ten algemenen nutte op te treden.

De burgemeester moet dus worden geacht te hebben gehandeld als orgaan van de gemeente, zodat zijn onrechtmatige daad geldt als die van de gemeente zelf, waaruit volgt, dat ook deze rechtstreeks voor de schadelijke gevolgen van bedoelde daad moet instaan.

Van Geem t/ Gemeente Wanzele en Crepdon.

Advies O. M.

De heer Van Geem, Francis, uit Wanzele, heeft binnen de wettelijke termijn, in regelmatige vorm, er ontvankelijk beroep ingesteld tegen een vonnis op tegenspraak gewezen door de rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde op 21 mei 1954, vonnis waarbij een door hem tegen de gemeente Wanzele en haar burgemeester, de heer Crepdon, ingestelde vordering, wa' de hoofdzakelijke eis, afgewezen werd.

Deze vordering strekte er toe :

1) Hoofdzakelijk :

de gemeente Wanzele te horen veroordelen tot betaling aan appellant van een bedrag, 100.000 fr. groot, vermeerderd met de conventionele intresten aan 5 % op 50.000 frank, sedert 1 januari 1952, en op gans het bedrag, sedert 6 november 1953, datum van het deурwaardersexploot van rechtsingang, op grond van een niet gedagtekende overeenkomst, gesloten tussen appellant en burgemeester Crepdon, waarbij eerstgenoemde afstand deed aan de gemeente Wanzele van 6 aren 61 ca. 49 grond, uit de enige kadastrale sectie der gemeente Wanzele nrs 282-c-d, 406a, 283-u-o, daarin begrepen de bomen, afsluitingen, hagen en prijzij, alsook waardevermindering, wederbelegging, enz... met het oog op het verwezenlijken van het rooiings plan, betreffende buurtweg nr 5 der gemeente Wanzele ;

2) Subsidairlijk :

a) Voor het geval de bovenbedoelde verkoop in der minne als nietig of niet bestaande zou worden verworpen, het bedrag der vergoedingen te horen bepalen aan appellant toekomende wegens onteigening van bedoelde grond en bijkomstigheden, mits eventuele voorafgaande aanstelling van een of drie deskundigen ;

b) Voor het geval de rechtbank vergoedingen zou toekennen beneden het bedrag van 100.000 frank, de burgemeester Crepdon te horen veroordelen wegens schadeloosstelling gegrond op artikel 1382 - B. W., tot betaling aan appellant van het verschil tussen de door de rechtbank bepaalde vergoedingen en het overeengekomen bedrag van 100.000 frank, met de conventionele intresten.

I. Wat de zo beweerde koop-verkoop betreft, verleden op grond van artikel 9 der wet van 27 mei 1870, tot vereenvoudiging van de administratieve vormvereisten inzake onteigening ten algemenen nutte.

Waar — zoals de eerste rechter zulks trouwens heeft vastgesteld — het door appellant overgelegde drukwerk, betiteld « Akte van aankoop in der minne door de gemeente om reden van openbaar nut (Wet van 27 mei 1870 - artikel 9) », geen datum vermeldt van de dag waarop deze « akte » zobeweerd verleden werd, dient hoofdzakelijk te worden vastgesteld, dat de bedingen en voorwaarden, nl. de prijsvoorwaarden, van de ingeroepen koop-verkoop niet rechtsgeldig werden aanvaard door de koopster — de gemeente Wanzele —, die daartoe wettelijk en regelmatig had dienen te zijn vertegenwoordigd door haar College van burgemeester en schepenen, en dan nog mits voorafgaande naleving en vervulling van al de wettelijk vereiste administratieve voorwaarden, machtigingen, goedkeuringen en pleegvormen, (gemeentewet artikelen 71, 75 en 76 - 4°) (Zie : R.P.D.B. - Tw. Commune - n° 1278 tot 1284).

Bij gebrek aan deze rechtsgeldige aanvaarding van koop-verkoop, waardoor geen wilsovereenstemming is

geschied, en bij ontstentenis van rechtsgeldige vertegenwoordiging bij het verlijden van de zobeweerde akte, is er aldus in zake eigenlijk nooit een overeenkomst tot stand gekomen : de zobeweerde koop-verkoop is niet nietig, doch louter niet bestaande, want, zo de burgemeester hierbij tussenbeide gekomen is, en de akte heeft ondertekend, dan gebeurde dit optreden enkel en alleen op grond van de bijzondere bevoegdheid, hem verleend door artikel 9 der wet van 27 mei 1870, om de verklaringen van de partijen op te nemen en aan de akte haar authentiek kenmerk te verstrekken, zodus in zijn hoedanigheid van instrumenterend ambtenaar, gelijkgesteld met de notaris, doch geenszins als vertegenwoordiger van de gemeente.

De « akte » overgelegd door appellant kan dienvolgens beschouwd worden als een eenzijdig aanbod, uitgedrukt bij wijze van eenzijdige verklaring, waarvan de gestelde voorwaarden nooit door de gemeente aanvaard en door de hogere administratieve overheid, nl. de Bestendige Deputatie van de provincieraad, goedgekeurd werden. Uit hetgeen tussen appellant en de burgemeester bedongen werd, kan appellant dienvolgens geen enkel recht putten op betaling van een zogenoemde « koopprijs », wijl anderszijds, zoals de eerste rechter oordeelkundig overwogen heeft, de feitelijke inneming van de grond van appellant geen aanvaarding van de verkoopvoorwaarde betekenen kon, vermits de « akte » aan de gemeente niet tegenstelbaar is.

II. Wat de aansprakelijkheid van de burgemeester der gemeente Wanzele, tweede geïntimeerde, betreft.

Naar luid van de stelling van appellant, en bijaldien de burgemeester niet zou opgetreden zijn bij het verlijden van de akte als vertegenwoordiger van de gemeente, en haar dienvolgens niet heeft kunnen verbinden ten opzichte van appellant, zou de burgemeester in elk geval door zijn dubbelzinnig optreden bij appellant verwarring hebben gesticht door hem in de waan te laten dat appellant zijn grond aan de gemeente had afgestaan tegen de prijs van 100.000 fr. dan wanneer de burgemeester noodzakelijk wist of moest weten, dat de overeenkomst onbestaande was.

Naar ons oordeel dient inderdaad rekening te worden gehouden met het feit, dat een eenvoudige landbouwer zoals appellant, weinig vertrouwd met de principes van het administratief recht, normaal niet bij machte is een onderscheid te maken tussen de verschillende hoedanigheden waarin de burgemeester ener gemeente kan optreden.

Dat voor appellant de burgemeester, voorzitter van de gemeenteraad en van het schepencollege, zich met de gemeente verpersoonlijkt, en, in het onderhavige geval, de macht en de bevoegdheid had, voor rekening van de gemeente en uit haar naam, de betwiste aankoop in der minne te sluiten, kan wellicht als een niet zelden, ja zelfs als een tamelijk verspreide, verkeerde voorstelling beschouwd worden, vooral wanneer de burgemeester bovendien nog optreedt als instrumenterend ambtenaar, bevoegd om een akte van aankoop in der minne te verlijden overeenkomstig artikel 9 der wet van 27 mei 1870.

Het behoorde dan ook aan de burgemeester er zorg voor te dragen, of er over te waken, dat elke mogelijke verwarring of vergissing, nopens hetgeen hij in zake al dan niet vermocht te doen, bij appellant zou vermeden worden, door hem duidelijk voor te lichten omtrent de aard en de draagwijdte van zijn machten, bevoegdheden en werkelijke hoedanigheid, en aldus elke valse schijn uit te schakelen.

Deze normale voorzorgsmaatregel blijkt tweede ge-

intimeerde niet alleen niet te hebben getroffen, maar hij blijkt appellant in zijn verkeerde voorstelling te hebben versterkt, waar hij de betwiste akte met hem ondertekende, na vroeger een eerste aankoopverrichting in dezelfde vorm, en tot zelfde doeleinden, te hebben verwezenlijkt, nl. de verkoop van 2 a. 60 ca. 12, door tussenkomst van zekere Van de Wiele, en dit akkoord uitdrukkelijk te hebben aanvaard voor de in de «akte» bepaalde prijs van 26.335 fr., wat hij bij getuigschrift van 23 juli 1951 aan appellant schriftelijk bevestigde.

Aldus, en in strijd met het m.i. enigszins te theoretisch standpunt ingenomen door de eerste rechter, wil het ons voorkomen dat de burgemeester wel degelijk een schuld heeft gepleegd, die zijn aansprakelijkheid in het gedrang brengt, op grond van artikel 1382 B. W.

Waar nu de burgemeester het «orgaan» is van de gemeente, is zijn schuldige of onrechtmatige daad de daad van de gemeente zelf, en is eerste geïntimeerde derhalve rechtstreeks aansprakelijk voor de schadelijke gevolgen van deze onrechtmatige daad, die niet alleen rechtstreeks in verband stond met het ambt en de werkkring van tweede geïntimeerde, maar ook door dit «orgaan» verricht werd, op een ogenblik waarop het uit reden van zijn ambt de macht had deze daad uit te voeren.

Geïntimeerden houden voor dat er «in casu» geen aansprakelijkheid kan zijn omdat er in elk geval geen schade aan appellant veroorzaakt werd, vermits al de voor de onteigening vereiste administratieve pleegvormen vervuld werden, en, ingeval appellant niet in der minne tot afstand overging, deze afstand dan toch volgens de rechterlijke procedure zou geschied zijn; appellant zou dus enkel de waarde van de grond hebben ontvangen, zoals door de rechtbank zou zijn bepaald, op voorlichting van een deskundigenonderzoek.

Nochtans verliezen geïntimeerden m.i. uit het oog dat, door middel van de gepleegde onrechtmatige daad de gemeente een burgerlijk recht — het eigendomsrecht van appellant — en de grondwettelijke waarborgen, waarmede dit recht ter zake van onteigening ten algemenen nutte beschouwd wordt, heeft gekrenkt, waar het aldus aan de gemeente mogelijk geweest is, o.m. zonder voorafgaande vergoeding, bezit te nemen van de gronden en de verwezenlijking van het rooiingsplan betreffende buurtwet n° 5 der gemeente Wanzele, uit te voeren.

Deze krenking heeft aan appellant, die aldus van zijn eigendom tegen zijn wil in beroofd werd, zonder dat de wettelijke voorschriften en waarborgen in acht genomen werden, een zekere schade veroorzaakt, dewelke, hoe gering deze ook mocht zijn, toch onafhankelijk is van de eigenlijke onteigeningsvergoeding, waarvan het bedrag ter schatting werd opgedragen aan de deskundigen, die door de eerste rechter daartoe werden aangesteld.

Dat appellant — zoals de eerste rechter heeft overwogen — inderdaad impliciet de onteigening als een voldongen feit aanneemt, voor het geval de door hem ingeroepen verkoop in der minne als niet bestaande zou verklaard worden, en dat er dan ook uitspraak kan worden gedaan over de vaststelling der onteigeningsvergoeding, is een zienswijze die wij kunnen bijtreden.

Doch, zo de aanstelling van deskundigen met het oog op de schatting van deze onteigeningsvergoeding, naar ons oordeel, kan bevestigd worden, zou niettemin hun opdracht dienen te worden aangevuld in die zin dat zij eveneens zouden moeten belast worden met het bepalen van de schade aan appellant veroorzaakt door de hierboven gekenmerkte en omschreven onrechtmatige

daad, gepleegd door de gemeente Wanzele, in de persoon van haar orgaan, de burgemeester.

Wij besluiten dienvolgens tot de gedeeltelijke gegrondheid van het beroep, waar nl. de aansprakelijkheid van de gemeente en haar orgaan, op grond van artikelen 1382 en 1383 B. W., dient te worden aanvaard, en de schatting van de door hun onrechtmatige daad aan appellant veroorzaakte schade, dient te worden opgenomen in de door de eerste rechter aan de deskundigen voorgeschreven opdracht.

Arrest

Gezien de stukken, onder meer de uitgifte van het beroepen vonnis, gewezen door de rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde op 21 mei 1954;

Overwegende dat het hoger beroep tijdig werd ingesteld en regelmatig is naar de vorm;

Overwegende dat met de eerste rechter dient aangenomen dat, bij gebrek aan een rechtsgeldige aanvaarding van de verkoop door de gemeente Wanzele, er nooit tussen deze laatste en de appellant om het even welke overeenkomst tot stand is gekomen; dat het Hof zich in dit opzicht bij de oordeelkundige beschouwingen van het bestreden vonnis aansluit;

Overwegende dat wel is waar, ook bijaldien zij regelmatig ware geweest, de betwiste overeenkomst nog aan de goedkeuring van de hogere overheid had moeten onderworpen worden en dat het vaststaat, dat bedoelde goedkeuring geweigerd ware geweest; dat zulks nochtans niet wegneemt dat door zijn dubbelzinnige houding de tweede geïntimeerde, de appellant in de waan heeft gelaten dat hij de litigieuze percelen regelmatig aan de gemeente Wanzele had verkocht tegen de prijs van 100.000 frank; dat, zodoende, de tweede geïntimeerde het mogelijk heeft gemaakt dat de gemeente Wanzele zonder voorafgaande vergoeding bezit kon nemen van bedoelde percelen en, derhalve, bij inbreuk op artikel 11 van de Grondwet, het eigendomsrecht van de appellant gekrenkt heeft;

Overwegende dat deze schadeberokkenende daad van de tweede geïntimeerde niet alleen verband hield met zijn ambt en zijn werkkring, maar bovendien verricht werd op een ogenblik waarop hij uit reden van zijn ambt de macht had om bij een eventuele aankoop van percelen ter zake een onteigening ten algemenen nutte op te treden; dat hij dus dient geacht gehandeld te hebben als orgaan van de gemeente Wanzele en dat derhalve zijn onrechtmatige daad deze is van de gemeente zelf, waaruit volgt dat ook deze laatste rechtstreeks voor de schadelijke gevolgen van bedoelde daad moet instaan;

Overwegende dat de eerste rechter terecht, na vastgesteld te hebben dat de partijen eenstemmig verklaarden dat de betwiste percelen definitief onteigend waren, een college van deskundigen heeft aangesteld ten einde de aan de appellant te goed komende onteigeningsvergoeding te ramen; dat het geraden voorkomt de deskundigen bovendien te gelasten met de raming van de schade, welke door toedoen van de tweede geïntimeerde aan de appellant veroorzaakt werd;

Overwegende echter, dat de eerste rechter nagelaten heeft, met het oog op de overschrijving van de eigendomsoverdracht, vooraf te bepalen dat de wettelijke vormvoorschriften tot de onteigening ten algemenen nutte van de ten processe bedoelde percelen nageleefd werden.

Op deze gronden :

Het Hof,

Gelet op artikel 24 van de wet van 15 juni 1935 betreffende het gebruik der talen in gerechtszaken;

Gehoord de heer Matthijs, advocaat-generaal, in zijn eensluidend advies;

Alle andere conclusiën van de hand wijzende,

Verklaart het hoger beroep ontvankelijk en ten dele gegrond;

Doet het bestreden vonnis te niet, waar het aan de appellant zijn vordering tegen de tweede geïntimeerde heeft ontzegd en al de kosten van de aanleg heeft voorbehouden;

Dienaangaande opnieuw wijzende,

Verklaart beide geïntimeerden elk voor het geheel aansprakelijk uit onrechtmatige daad voor de schade aan de appellant toegebracht door de krenking van zijn eigendomsrecht betreffende de ten processe bedoelde percelen;

Beveelt dat, boven de zending die hun door de eerste rechter opgedragen werd, de deskundigen ook het bedrag van die schade zullen bepalen;

Bevestigt voor het overige het bestreden vonnis, echter met vaststelling, dat de wettelijke vormvoorschriften met het oog op de onteigening ten algemenen nutte van 6 aren 21 ca. 49 grond, gelegen te Wanzele, kadastraal bekend in de enige sectie onder n^{rs} ex 282 c.d., 406 a en 283 n en o, ter zake nageleefd werden;

Veroordeelt de geïntimeerden in solidum tot de helft van de kosten van eerste aanleg, blijvende de wederhelft van die kosten voorbehouden;

Veroordeelt de geïntimeerden in solidum tot de kosten van beroep;

Zendt de zaak tot verdere behandeling terug naar de eerste rechter.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE IEPEL

1e Kamer. — 25 mei 1955.

Voorzitter : M. Matton.

Rechters : M.M. Talpe en Vernimmen.

Advocaten : Mrs Delobel, Vandermeersch en Van Moerkerke.

Aanneming van werk. — Betekenis van de in artikel 1792 B.W. gestelde termijn van tien jaren.

Artikel 1792 B.W. heeft de termijn van tien jaren enkel bepaald voor de aansprakelijkheid en niet voor de rechtsvordering, daar deze termijn bedoeld is als een proeftermijn voor de gaafheid van het gebouw en geen termijn is vastgesteld voor de rechtsvordering tot schadevergoeding, die dienvolgens onderworpen blijft aan de regelen van het gemeen recht en derhalve aan de dertigjarige verjaring.

Aannemer en architect ieder voor de helft aansprakelijk.

Carpentier t/ Lories en Dejaegher.

Overwegende dat het beroep regelmatig is in de vorm en binnen de door de wet aangestelde tijd werd ingesteld; dat het dienvolgens ontvankelijk voorkomt;

Ten gronde :

I. *Retroacten.*

Overwegende, dat bij daging van 18 januari 1954

heer Julien Lories, heer Jean Dejaegher voor de Heer Vrederechter van het kanton Poperinge dagvaardde om hem te horen verwijzen tot de betaling der som van 2.135 fr. met de compensatoire intresten, voor de schade opgelopen aan zijn bestelwagen Opel en dit te Poperinge, op 15 november 1953 toen hij bij een parkeeringsmanoeuvre in aanraking kwam met het tien centimeter boven de rijweg uitstekende balkon van het huis van de heer Dejaegher;

Overwegende dat bij daging van 8 maart 1954 zelfde heer Dejaegher, beroeper heer architect Carpentier in vrijwaring voor zelfde Heer Vrederechter dagvaardde;

Gezien het vonnis a quo dd. 30 juli 1954 dat heer architect Carpentier alleen verantwoordelijk stelt voor ongeval en schade en tot de betaling aan de heer Lories van een schadevergoeding groot 1.685 fr. veroordeelt;

Gezien het beroep ingesteld door heer Carpentier tegen kwestieus vonnis, verklaard en betekend aan twee andere voornoemde partijen bij exploit van 19 en 20 augustus 1954;

II. *In rechte.*

Overwegende, dat de eerste rechter terecht heeft geoordeeld, dat geïntimeerde Dejaegher 30 jaar tijd had om zijn vordering in te spannen; dat de wet de duur van tien jaar enkel bepaald heeft voor de waarborg en niet voor de rechtsvordering, daar deze termijn van tien jaar voorzien werd als een proeftermijn voor de gaafheid van het gebouw en er geen termijn werd vastgesteld voor de rechtsvordering in schadevergoeding, die dientengevolge onderhevig blijft aan de regelen van het gemeen recht en dientengevolge aan de dertigjarige verjaring (zie rechtspraak en rechtsleer, vonnis a quo, daarbij Planiol en Ripert XI n° 959;

Gezien het vonnis dezer rechtbank dd. 15 april 1953 in kracht van gewijsde getreden;

Overwegende, dat er niettemin een fout bestaat in hoofde van eiser in vrijwaring zelf daar hij als eigenaar, niettegenstaande hij van de toestand op de hoogte was en de gevaren kende die deze toestand meebracht, niets heeft gedaan om aan deze toestand te verhelpen (artikel 1382 en volgende B.W.);

Overwegende, dat geen enkele fout ten laste kan gelegd worden van de eiser in hoofdvordering, dat hij ten andere volledig gehandeld heeft naar de voorschriften van de wegcode met zijn wagen zoveel rechts mogelijk te parkeren en hij verder niet moest noch kon vermoeden dat kwestieuze balkon foutief was gebouwd;

Overwegende verder dat de stad Poperinge niet ter zake werd geroepen zodat de verantwoordelijkheid dezer in casu niet kan worden bepaald;

Overwegende dat dientengevolge verweerder op hoofdvordering, nu tweede geïntimeerde, en verweerder in vrijwaring, nu beroeper, ieder voor de helft verantwoordelijk zijn voor de aan eiser op hoofdvordering, nu eerste geïntimeerde, veroordeelde schade;

Om deze redenen,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken;

De Rechtbank vonnissende op tegenspraak en in graad van beroep, verwerpende als ongegrond alle verdere of tegenstrijdige conclusies, verklaart het beroep ontvankelijk en gedeeltelijk gegrond;

Doet het vonnis a quo te niet en opnieuw wijzende, Voegt samen de zaken, ingeleid bij dagvaarding van

18 januari 1954 en bij dagvaarding van 8 maart 1954 ; Verklaart de originele hoofdvordering ontvankelijk en gegrond ;

Veroordeelt Dejaegher Jean te betalen aan Lories Julien de som van 1.685 fr. met de gerechtelijke intresten ;

En vonnissende betreffende de vordering in vrijwaring ;

Verklaart deze vordering ontvankelijk en gedeeltelijk gegrond ;

Veroordeelt Carpentier Omer te betalen aan Dejaegher Jean de helft van de door hem aan Lories Julien te betalen schade hetzij dus 842,50 fr. met de gerechtelijke intresten ;

Veroordeelt Dejaegher Jean en Carpentier Omer ieder tot de helft van de gedingskosten, dit zowel van eerste aanleg als van tweede aanleg.

NOOT. — Zie in dit nummer het vonnis a quo van de Vrederechter te Poperinge dd. 30 juli 1954.

CORRECTIONELE RECHTBANK TE VEURNE

26 oktober 1956.

Voorzitter : M. Van Acker.

Rechters : M.M. Lebbe en De Spot.

O.M. : M. Heyvaert.

Advocaten : Mrs Lemahieu en Versteede.

Wegverkeer. — Openbaar plein. — Toepasselijkheid van de voorrang van rechts.

Het verkeersreglement behelst geen speciale regeling voor de openbare pleinen, noch wat betreft art. 12/1, zijnde de verplichting zo dicht mogelijk bij de rechterrand van de rijbaan te blijven, noch wat betreft de regels van de prioriteit.

Het is onaannemelijk, dat door de verplichting van art. 12/1 op een openbaar plein een zone zou worden geschapen, die ontoegankelijk is voor het verkeer.

De wetgever van 1954 heeft de voorrang van rechts als algemeen gehuldigd en derhalve geen speciale regeling betreffende de openbare pleinen getroffen; deze voorrang van rechts is in beginsel overal van toepassing en niet alleen op de eigenlijke kruispunten, maar ook daar, waar geen speciale regeling is voorzien, zoals op de openbare pleinen.

O.M. en Hilaar b.p. t/ Depotter.

Overwegende dat de beroepen regelmatig werden aangezekend;

Overwegende dat de eerste verdachte Depotter de Marktplaats te Nieuwpoort in diagonaal kruiste en op de hoek, ter aansluiting van de Marktplaats en de Potterstraat, in botsing kwam met de wagen van de rechtstreeks gedaagde Franco, komende van links uit de Marktstraat;

Overwegende dat de wegcodex geen speciale regeling voorziet voor de openbare pleinen, noch voor wat betreft artikel 12, 1°, zij de verplichting van zich zo dicht mogelijk te houden aan de rechterboord, noch voor wat betreft de regels van de prioriteit;

Overwegende dat het vooreerst niet aan te nemen is, dat door de verplichting van artikel 12, 1°, op een openbaar plein, een zone wordt geschapen die ontoegankelijk is voor het verkeer; dat de wetgever overigens

een bijzonder verkeersteken (N° 52) heeft ingesteld, aan te wenden, daar waar de overheid het diagonaal oversteken van een openbaar plein wil verbieden;

Overwegende dat ook de gevestigde rechtspraak (Cassatie 9 januari 1950, Pas. I, 298) betreffende de toepassing van artikel 27 van de vroegere wet, besloot dat het rechts houden op een openbaar plein niet verplichtend was; dat deze rechtspraak zich weliswaar steunde op het voorschrift van artikel 56 van de oude wegcode, dat de prioriteit van rechts huldigde op de openbare pleinen; dat beroeper, om reden dat het voorschrift van het oude artikel 56 niet werd opgenomen in het nieuwe artikel 15, wil besluiten dat thans artikel 12, 1° van toepassing is;

Overwegende echter, dat de wetgever van 1954 de voorrang van rechts als algemene regel heeft gehuldigd en derhalve in tegenstelling met de vroegere wet, — waar de voorrang van rechts uitzondering was, — geen speciale regeling betreffende de openbare pleinen had te voorzien; dat deze voorrang van rechts in beginsel overal van toepassing is en niet alleenlijk op de eigenlijke kruispunten, maar ook daar waar geen speciale regeling is voorzien, zoals op de openbare pleinen;

Overwegende dat in casu op de Marktplaats te Nieuwpoort geen richtingsaanduiding is aangebracht (tekens 51 en 52 van de wegcode);

Overwegende dat aldus het feit ten laste gelegd van de verdachte Depotter niet is bewezen; dat anderzijds het feit ten laste gelegd van de rechtstreekse gedaagde, die van links kwam uit de Marktstraat, is bewezen;

dat de toegepaste straf in overeenstemming is met de aard der feiten;

Overwegende dat de gevorderde schadevergoeding door de burgerlijke partij Depotter, niet is betwist;

Om deze redenen,

Bevestigt het vonnis in al zijn onderdelen.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE ST.-NIKLAAS

1e Kamer. — 7 april 1956.

Voorzitter : M. Blauwaert.

Rechters : M.M. Maes en Elewaut.

Referendaris : M. Cloquet.

Advocaten : Mrs Van Gerven en Thuysbaert.

Rekening-courant. — Kenmerken. — Schuldvergelijking. — Vereiste van de vervangbaarheid onder elkander van de voorwerpen van de wederzijdse schulden.

Een lopende rekening veronderstelt normaal dat een rekening, materieel gesproken, gehouden wordt door de belanghebbenden.

De overeenkomst van lopende rekening wordt gekenmerkt door het feit, dat de waarden, die wederkerig door de partijen aan elkander worden afgegeven, verrichtingen betreffen, die door zichzelf bestaan, d.w.z. verrichtingen, die niet enkel beogen bepaalde op het debet gebrachte schulden aan te zuiveren.

Anderdeels veronderstelt een lopende rekening normaliter, dat al de tussen partijen verrichte handelingen of alleszins al de gewone handelsverrichtingen tussen partijen in rekening gebracht worden om aanleiding te geven tot vereffening bij wijze van betaling van het saldo van de rekening. Het woord « verrekend » dat in de aantekeningen van

een van partijen voorkomt, heeft niet ten gevolge de voorwaarden tot stand te brengen die de lopende rekening kenmerken.

Wanneer de tegenover elkaar staande schuld-vorderingen in verschillende valuta zijn gesteld, zijn er bij gebreke van een overeenkomst omtrent die omzetting tegen een bepaalde koers geen onder elkaar vervangbare waarden voorhanden; de compensatie vereist in principe de vervangbaarheid onder elkander van de voorwerpen van de wederzijdse schulden.

Mr Van Gerven q.q. (faillissement Boeckling) t/
Broeckaert.

Overwegende dat de vordering sub n° 4326 van de A.R. er toe strekt de teruggave te bekomen van: 1) een camion Bedford, 2) een trieur, en 3) een elektrische zakkenlichter, — welke het failliet aan de heer Broeckaert zou hebben afgegeven, tijdens de verdachte periode, tot betaling van een deel van het te goed van voornoemde schuldeiser;

Overwegende dat de vordering sub n° 4376 van de A.R. er toe strekt de heer Broeckaert als schuldeiser in het passief van het faillissement Jos. Boeckling te zien opnemen;

Overwegende dat de heer Broeckaert in het beschikkend gedeelte van zijn dagvaarding, de som niet bepaalt voor dewelke hij zijn opneming vordert, doch dat de beweegredenen van gezegde dagvaarding gewag maken van een som van 11.499,44 Hollandse gulden;

Overwegende dat de bewoordingen van het exploit dienen geïnterpreteerd te worden in die zin dat de overleggende schuldeiser zijn inschrijving in het gewoon passief vordert voor het bedrag dat zal blijken zijn te goed te vormen na onderzoek van de rekeningen;

Overwegende dat de curator het eens is, dat die rekeningen sloten met een saldo van 15.999,44 Hollandse gulden, ten voordele van de heer Broeckaert;

Overwegende dat, zoals de verder ontwikkelde beschouwingen het zullen laten blijken, de overleggende schuldeiser hiervan een bedrag aftrekt van 4.500 gulden, als waarde van de machines die hij van Jos. Boeckling op 28 april 1954 gekocht heeft, machines waarvan de curator trouwens de teruggave vordert in het geding sub n° 4326 van de A.R.;

Overwegende dat beide vorderingen verknocht zijn en dienen samengevoegd te worden;

I. Wat betreft de geldigheid van de verkoop van de litigieuze machines.

Overwegende dat uit het faillissement van J. Boeckling op 2 december 1954 werd uitgesproken;

dat de verkoop van 28 april 1954 dus niet is geschied binnen de verdachte periode zoals de curator het volhoudt in de dagvaarding, doch wel vóór gezegde periode;

Overwegende dat het niet blijkt, dat de overleggende schuldeiser de litigieuze verkoop zou aangegaan hebben met het opzet de andere schuldeisers bedrieglijk te benadelen, zodat de nietigheid voorzien bij artikel 448 van de faillissementswet in onderhavig geval niet zou kunnen ingeroepen worden;

Overwegende dat het nochtans, in dit opzicht, wel bij het eerste gezicht zonderling voorkomt, dat de heer Broeckaert, die in pleittermen verklaarde dat hij de door hem gekochte machines nodig had voor zijn bedrijf, diezelfde machines nochtans nog ter beschik-

king liet van het aanstaande failliet — op dezes aanvraag — tot enkele dagen vóór de faillietverklaring;

doch dat die enige omstandigheid niet in zich zelve voldoende is om er uit af te leiden dat de verkoop waarvan gewag wordt gemaakt, geveinsd zou geweest zijn;

II. Wat betreft de betaling van de verkoopprijs.

Overwegende dat niettegenstaande de geldigheid van de verkoop, de kwestie zich niettemin voordoet, of de koper de prijs van de machines wel heeft betaald;

Overwegende dat de heer Broeckaert beweert dat die betaling geschiedde bij wijze van wettelijke compensatie;

Overwegende dat die aldus beweerde schuldvergelijking niet bewezen is;

Overwegende dat de litigieuze verrichting alleszins niet in schuldvergelijking kwam bij wijze van inschrijving in een lopende rekening;

dat de partijen inderdaad niet blijken tussen elkaar een dergelijke rekening te hebben gehouden;

Overwegende dat een lopende rekening normaal veronderstelt dat een rekening, materieel gesproken, gehouden worde door de belanghebbenden (Ripert, Droit Commercial, 1951, n° 2078);

nu, dat noch de overleggende schuldeiser noch de schuldenaar een onverdeelbare rekening hebben gehouden waarin zij regelmatig hun wederzijdse verrichtingen zouden ingeschreven hebben;

Overwegende dat de overeenkomst van de lopende rekening gekenschetst wordt door het feit dat de waarden die wederkerig door de partijen aan elkander worden afgegeven, verrichtingen betreffen die door zich zelf bestaan, t.t.z. verrichtingen die niet enkel beogen bepaalde op het debiet gebrachte schulden aan te zuiveren;

Overwegende dat zoals Piret het schrijft (op. cit. n° 8, blz. 20) «il n'y a pas compte courant au sens juridique du mot, lorsque les remises faites par l'une des parties peuvent être considérées comme des paiements à valoir sur sa dette»;

Overwegende dat die voorwaarde in onderhavig geval niet is vervuld;

dat het integendeel vaststaat dat de partijen meermaals bepaalde leveringen contant hebben betaald;

dat Jos. Boeckling bv. aan P. A. Broeckaert 22.300 fr. betaalde op 6 januari 1954 voor een levering van 8.000 kg haver en 41.650 fr. op 22 februari voor een levering van 16.660 kg rogge;

Overwegende dat een lopende rekening anderdeels normaliter veronderstelt, dat al de tussen partijen verrichte handelingen of dat alleszins al de gewone handelsverrichtingen tussen partijen in rekening gebracht worden om aanleiding te geven tot verreffening bij wijze van betaling van het saldo van de rekening (Piret, Le compte courant n° 13, Ripert, Droit Commercial 1951, n° 2081);

dat het integendeel blijkt, in onderhavig geval, dat verscheidene verrichtingen nooit in rekening werden ingeschreven, zoals bv. de litigieuze verrichting en zoals de vergoeding van 5.000 gulden welke de overleggende schuldeiser thans in rekening brengt wegens prijsverschil of niet uitgevoerde levering van erwten, volgens contract van 6 augustus 1954;

Overwegende dat de boeken van het failliet geenszins een lopende rekening met de heer Broeckaert vermelden, doch alleen twee afzonderlijke rekeningen: één in het ingangs — en de andere in het uitgangsfactuurboek;

dat in geen van die beide rekeningen de litigieuze verkoop van machines voorkomt;

Overwegende dat de overleggende schuldeiser, zijnerzijds, geen ander bestanddeel van boekhouding voorlegt dan twee agendaboekjes waarin hij op datum van 24 april — hetzij 4 dagen vroeger dan de factuur van verkoop — vermeld heeft: «Jos. Boeckling-Verrebroeck. Vrachtauto en machines. Auto 2500. Mach. 2000. Verrekend f. 4.500»;

doch overwegende dat het zakboekje, waarin die vermelding voorkomt, geen aanzienlijke bewijskracht heeft, waar de bladzijden ervan niet genummerd zijn, waar verscheidene bladzijden ontbreken, waar de erin gedane aantekeningen met 6 juli 1954 een einde nemen alhoewel talrijke bladzijden nog vrij bleven van verdere inschrijvingen, waar de reeds vermelde verlichtingen van 6 januari en van 22 februari er niet in voorkomen, e.z.m.;

Overwegende dat het woord «verrekend» dat in de besproken aantekeningen voorkomt, niet voor gevolg heeft de voorwaarden tot stand te brengen die de lopende rekening kenschetsen;

Overwegende dat er trouwens nog een andere voorwaarde dan de reeds vermelde ontbrak om de schuldvergelijking teweeg te brengen, zowel in een lopende rekening — indien er één had bestaan — als anders;

Overwegende dat de schuldvorderingen van de heer Broeckaert inderdaad in Hollandse gulden waren vastgesteld, en die van de aanstaande failliet integendeel in Belgische franken;

Overwegende dat er, bij gebrek aan overeenkomst nopens de omzetting, tegen een bepaalde koers, van de schuldvordering in franken tot gulden en omgekeerd, er geen tussen elkaar vervangbare waren voorhanden waren;

dat de compensatie die vervangbaarheid tussen elkander, van de voorwerpen van de wederzijdse schulden, nochtans in principe vereist (De Page III, n° 632 en n° 633; Raadpleeg: Fredericq IV, n° 121 en 161 en aangehaalde autoriteiten; VI, n° 83, blz. 178 en volg.);

Overwegende dat de heer Broeckaert het bestaan niet bewijst van een akkoord, waarbij de partijen zouden overeengekomen zijn tegen een bepaalde koers bv. tegen de koers van de dag hunner inschrijving, de waarden in franken of in gulden in hun respectieve rekeningen om te zetten;

dat hij evenmin het bewijs levert van een akkoord waarbij zij zouden overeengekomen zijn afzonderlijke rekeningen in franken en in gulden te beschouwen als onderdelen voor een enkele rekening;

Overwegende dat de overleggende schuldeiser niet bewijst dat zijn schuldvordering en zijn schuld tegenover de failliet uit dezelfde oorzaak spruiten, derwijze dat hij zou gerechtigd zijn de betaling van zijn schuld te weigeren bij wijze van «exceptio non adimpleti contractus»;

dat het feit voor Jos. Boeckling machines te vreemden die hij nog nodig had, gewis geen normale verrichting was die men zou moeten achten dat zij in de vooruitzichten van de partijen deel zou maken van een lopende rekening, wanneer men anderdeels vaststelt dat gewone verrichtingen (bv. de aankopen van 6 januari en 22 februari 1954) niet in rekening werden gebracht doch contant werden betaald;

Overwegende dat het uit bovenstaande overwegingen spruit dat er geen compensatie in lopende rekening of anders tot stand is gekomen;

dat de heer P. A. Broeckaert de prijs van de door hem gekochte machines verschuldigd blijft;

Overwegende dat de vordering van de curator

nochtans niet tot de betaling strekt van de prijs, doch uitsluitend tot de teruggave van de machines, zodat het de Rechtbank niet geoorloofd is de heer P. A. Broeckaert te verwijzen, tenzij mits «ultra petita» te vonnissen;

Overwegende dat de Rechtbank niettemin met de schuld van de heer Broeckaert rekening dient te houden om het bedrag van zijn schuldvordering vast te stellen, — bedrag dat door hem in het beschikking gedeelte van zijn dagvaarding niet werd bepaald;

Overwegende dat, waar de overleggende schuldeiser ten onrechte voor een bedrag van 4.500 gulden zijn schuldvordering tegenover het failliet in vergelijking heeft gebracht, het saldo van gezegde schuldvordering met dit bedrag moet verhoogd worden en aldus 11.499,44 plus 4.500 hetzij 15.999,44 Hollandse gulden beloopt;

Overwegende dat partijen akkoord gaan dat de koers van de Hollandse gulden op de dag van de faillietverklaring 13,20 fr. beliep;

Om deze redenen,

de Rechtbank,

melding makende dat artikelen 2 en 30 tot 42 van de wet van 15 juni 1935 nageleefd werden;

Gehoord de heer Louis Blauwaert, rechter-commissaris, in zijn verslag;

Voegt samen als verknocht de vorderingen sub n° 4326 en n° 4376 van de algemene rol, verklaart ze beiden ontvankelijk en rechtdoende ten gronde;

In de zaak n° 4326 :

Zegt voor recht dat de vordering strekkende tot teruggave van de litigieuze machines, niet gegrond voorkomt;

behoudt aan de massa alle andere rechten voor welke haar kunnen toebehoren uit hoofde van de aankoop van gezegde machines, door de heer P. A. Broeckaert en o.a. haar recht tot de betaling van de verkoopprijs;

legt ten laste van de massa, de kosten van de dagvaarding in de zaak n° 4326 en de helft van de registratierechten op minuut op onderhavig vonnis;

In de zaak n° 4376 :

Zegt voor recht dat de heer P. A. Broeckaert, Lange Nieuwstraat, 31 te Kruispolderhaven in Zeeland (Nederland), in het gewoon passief van het faillissement Jos. Boeckling zal ingeschreven worden voor de tegenwaarde in Belgische frank tegen de koers van 13,20 fr. per gulden, van een bedrag van 15.999,44 Hollandse gulden, dat is voor de som van 211.192,60 Belgische frank;

Legt ten laste van de heer Broeckaert, de kosten van dagvaarding, bij toepassing van artikel 508 van de faillissementswet, plus de helft van de registratiekosten op minuut.

Vlaamse Juristen,

Abonneert U op het

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

VREDEGERECHT TE PEER

11 december 1956.

Rechter : M. Roelandts.

Advocaten : Mrs Rombouts en De Greef.

Onrechtmatige daad. — Vrijspraak van verdachte. — Door de benadeelde ingestelde civiele vordering.

De vrijspraak van de verdachte door de strafrechter sluit in zich de vaststelling door de rechter, dat de verdachte zich niet heeft schuldig gemaakt aan het hem ten laste gelegde feit, onder welke qualificatie ook dat feit mocht worden beschouwd.

Indien de strafrechter meent dat de op de verdachte rustende bezwaren onvoldoende zijn, zal de benadeelde partij misschien voor de burgerlijke rechter die bezwaren zodanig kunnen aanvullen, dat de vrijgesproken verdachte niettemin verantwoordelijk zal worden verklaard voor het feit, waardoor schade is ontstaan.

Bruyninck t/ Vandebeeck.

Overwegende dat de vordering van eiser er toe strekt gedaagde te horen veroordelen tot het betalen ener som van 5.525 fr., wegens schade opgelopen aan zijn voertuig, naar aanleiding van een aanrijding, welke plaats greep te Houthalen op 21 december 1954, tussen het voertuig van eiser en de camion van gedaagde;

Overwegende dat eiser vervolgd werd wegens inbreuk op artikel 17 en 26/1 lid 2 van het K.B. dd. 8-4-1954 en artikel 2 der wet dd. 1-8-1899; doch dat hij bij vonnis van de Correctionele Rechtbank te Hasselt dd. 14 mei 1955, vrijgesproken werd, daar de « feiten niet voldoende bewezen » waren; dat gedaagde anderzijds nooit vervolgd werd;

Overwegende dat « l'acquittement du prévenu par une juridiction correctionnelle ou de police implique la constatation par le juge que le prévenu n'est pas coupable du fait, objet de la poursuite, sous quelque qualification que ce fait dût être considéré » (Cas. 25-4-1955, Pas. 1955, I, 919);

Overwegende bovendien dat « si le juge répressif estime que les charges pesant sur le prévenu sont insuffisantes », zoals in casu, « dans ce cas, la partie lésée pourra peut être, devant le juge civil, compléter ces charges de façon que le prévenu acquitté soit néanmoins déclaré responsable du fait dommageable : (Brux. 28 jan. 1933, Rev. Acc. Trav. 1933, 214 et note en Van Roye, Manuel de la partie civile n° 578 C);

Overwegende dat uit een vrij afschrift van een strafrechtelijk onderzoek door eiser neergelegd blijkt dat bij het loslaten van de handrem zijn voertuig een weinig achteruit liep en van het aardegedeelte van de verhoogde berm afkwam, zodat het schuin stond ongeveer één meter op de rijbaan, waar het dan aangereden werd door de achteruitrijdende camion van gedaagde;

Overwegende dat zich derhalve de vraag stelt of het ongeval in de gegeven omstandigheden onvermijdelijk was ofwel te wijten aan de fout van een der partijen — vallende buiten de sancties van de wegcode — welke nochtans de verantwoordelijkheid meebrengt op grond van artikel 1382/1383 B.W.;

Overwegende dat deze laatste veronderstelling beantwoordt aan het kwestieuze geval; dit immers het vonnis van de Correctionele Rechtbank te Hasselt

zich alleen steunt op het « niet voldoende » bewezen zijn der feiten om eiser vrij te spreken; dat zulks niet medebrengt dat de verantwoordelijkheid van het ongeval overgaat op gedaagde, die bovendien nooit vervolgd werd;

Overwegende dat het evenwel is gebleken dat eiser onvoorzichtig is geweest door zijn wagen bij het lossen van de handrem een weinig achteruit te laten lopen en op de rijbaan te komen, dan wanneer deze op haar ganse breedte en lengte niet vrij was; dat eisers voertuig op die wijze een onvoorzienbare hindernis uitmaakte voor gedaagde;

Dat dienvolgens eiser zelf aansprakelijk is voor de schade — door zijn toedoen — aan zijn eigen wagen toegebracht;

Om deze redenen,

Wij, Vrederechter, alle andere of tegenstrijdige besluiten verwerpend en rechtdoende op tegenspraak; Verklaren de eis ongegrond; wijzen hem af; Verwijzen eiser tot de kosten.

VREDEGERECHT TE POPERINGE

30 juli 1954.

Vrederechter : M. Merris.

Advocaten : Mrs Deschrijver, loco J. Vandermeersch, J. Van Moerkerke en H. Delobel.

Aanneming van werk. — Betekenis van de in artikel 1792 B. W. gestelde termijn van tien jaren.

De in artikel 1792 B. W. gestelde termijn van tien jaren maakt een einde aan de aansprakelijkheid van architect en aannemer, maar geenszins aan de gevolgen en rechten van de eigenaar, die krachtens artikel 2262 eerst verjaren na dertig jaren.

Lories t/ Dejaegher en Carpentier.

Overwegende dat de zaken ingeschreven ter rolle onder nummers 901 en 910 dienen samengevoegd te worden om reden dat zij dooreenlopen, en alzo door één en zelfde vonnis kunnen berechtigd worden;

Overwegende dat de feiten, die aanleiding gegeven hebben tot de gevraagde som van 2.235 frank als schadeloosstelling, door een P.V. der politie der Stad Poperinge in datum 15 september 1953 vastgesteld werden; dat verweerder Dejaegher heden ontijdig inbrengt geen kennis te hebben der feiten, wanneer hij in zelfde onderhoor bekend kennis genomen te hebben van het ongeval en weigerde de schade aan de bestelauto van eiser te vergoeden;

Overwegende dat het overbodig voorkomt verdere bewijzen der feiten door eiser te laten inbrengen;

Overwegende dat bij vonnis van 15 april 1953 van de burgerlijke rechtbank van eerste aanleg te Leper, eerste kamer, dat kracht van gewijsde bekomen heeft, « de architect H. Carpentier, die in vrijwaring geroepen was, de plannen van het huis uitgevoerd heeft en hij verantwoordelijk dient te worden gesteld om de logia over de openbare weg te hebben laten uitkomen, wat een constructiegebrek daarstelt, en dat op het ogenblik van het ongeval de verantwoordelijkheid als bouwmeester van de H. Architect Carpentier nog niet verstreken was »;

Overwegende dat het uit de bundels van partijen

en uit de debatten ter zitting spruit, dat de oorzaak der schade, in het geval dat ons voorgelegd is, dezelfde is als die welke beslecht werd in het vooraangehaald vonnis, namelijk de belemmering van het vervoer door de boven de openbare weg uitkomende logia, en als gevolg beschadiging van het voertuig, dat met het uitstekende deel in aanraking gekomen is;

Overwegende dat de heer Carpentier opwerpt, dat een termijn van tien jaren verstreken is sedert de opbouw en de inontvangstneming van het huis van de heer Dejaegher; het werd immers in 1938 en 1939 opgebouwd en overgenomen, en dienvolgens is hij van alle verantwoordelijkheid ontslagen volgens artikel 1782 van het B.W.;

Overwegende dat het overhangen der logia boven de openbare weg, als een constructiegebrek door de rechtbank van Ieper aangenomen werd; dat dit gebrek binnen de tien jaren na de inontvangstneming door zelfde vonnis vastgesteld werd;

Overwegende dat artikel 1782 van het B.W. door de rechtsleer in verschillende zin geïnterpreteerd is; enige auteurs beweren dat de vaststelling van een constructiegebrek binnen de gestelde termijn, nog een daarbijkomende termijn van tien jaren doet ontstaan, binnen dewelke het recht van vordering moet uitgeoefend worden; anderen houden staande dat de termijn van tien jaren absoluut is, erin begrepen de waarborg, de verantwoordelijkheid met haar gevolgen, rechten en verplichtingen; de meesten menen dat de termijn van tien jaren een einde stelt aan de waarborg en de verantwoordelijkheid van bouwmeester en aannemer maar geenszins aan de gevolgen en rechten van de eigenaar, die slechts verjaren na dertig jaren, bij toepassing van artikel 2262 van het B.W., bij gemis aan bijzondere wetsbepalingen;

Overwegende dat de eerste opvatting gans willekeurig voorkomt en op niets gesteund is; dat, de tweede zienswijze aannemende, de benadeligde eigenaar van het gebouw zekere tijd vóór de eindperiode van de tien jaren eventueel machteloos kan staan om zijn rechten te handhaven en te doen eerbiedigen tegen de aannemer en de bouwmeester; dat wij de draagwijdte van artikel 1792 van het B.W. aangeleerd in de laatste zin, bijtreden als zijnde de meest overeenstemmende met de principes en de gezondste oplossing voor een overgroot getal rechtskundigen aangenomen; Schieks en Vanisterbeck, T. III, p. 329; Arntz, T. IV, n° 1232; Laurent, T. XXVI, n° 58; Thiry, T. IV, n° 96; Aubry et Rau, T. IV, par. 374, p. 533; Baudry-Lacanterie, T. II, n° 993. « Autre est la question de savoir pendant combien de temps l'action en responsabilité ou en dommages et intérêts, une fois née par suite d'un sinistre survenu dans les dix ans, peut être intentée contre l'architecte. La loi, nous le répétons, ne s'est pas préoccupée de cette face de la question, par conséquent c'est le droit commun qui doit être appliqué; l'action pourra donc être exercée pendant trente ans à dater du jour où elle est née. (Art. 2262 C.C.) C'est la solution qui triomphe dans la doctrine »;

Overwegende dat de rechtbank van eerste aanleg van Brussel deze rechtsleer van nabij gevolgd heeft in haar vonnis van 77 juli 1892, Pas. 1893, II, 63: « Ces articles (1792 et 2270) ne limitent pas la durée de l'action en responsabilité à laquelle elle peut donner naissance. Cette action ne se prescrit que par trente ans à partir du jour où le vice s'est manifesté dans les dix ans à partir de la réception des travaux ». Het arrest van het Beroepshof van Brussel in dato 13 juli 1898, ingeschreven in l'Encyclopédie du droit civil belge article 1792, n° 84, vermeldt: La Cour a rompu avec sa jurisprudence antérieure: l'article 1792 règle la

durée de la garantie imposée aux architectes, non celle de l'action à laquelle cette garantie peut donner naissance etc. »;

Overwegende dat de opwerping der tegenstanders dezer zienswijze haar oorzaak vindt in de alzo mogelijk te lange duur der verantwoordelijkheid en haar gevolgen — gebeurlijk 10 + 30 jaar — te zwaar en ondraagbaar voorkomen voor de architecten en aannemers, dat indien deze beweegreden grond heeft, het nochtans aan deze beroepen vrijstaat dit zwaard van Damocles ineens van zich af te wenden, met zodra een constructiegebrek onloochenbaar en definitief vastgesteld is, door eigen initiatief deze fout te herstellen of weg te ruimen;

Overwegende tenslotte dat het nog aan de wetgever ware de bepaling van artikel 1792 van het B.W. aan te vullen of te wijzigen, zoals het ten andere reeds artikel 1639 van het Italiaans B.W. het nu voorziet; namelijk, de duur van de waarborg blijft op tien jaren bepaald, maar de vordering die ontstaat op het ogenblik van het ongeval, moet binnen de twee jaren ingeleid worden;

Overwegende dat het gevorderd bedrag als verrechtvaardigd voorkomt, tenzij dat er enkel één dag genotsderving, aan 200 frank, kan in rekening genomen worden;

Om deze redenen,

Zeggen voor recht dat de verwerende partij Dejaegher buiten zaak is zonder kosten en veroordelen de verweerder in tussenkomst, de heer architect Carpentier, als de enige verantwoordelijke voor de fout en de eruit vloeiende schade, aan eiser Lories te betalen de som van 1.685 frank, hetzij 1.485 frank wegens schade en 200 frank voor genotsderving gedurende één dag enz.

NOOT: Zie in dit nummer het vonnis in hoger beroep van de Rechtbank te Ieper dd. 25 mei 1955.

BIBLIOGRAPHIE

Frankrijk.

- Bohn. G.* — Droit du travail et procédure prud'homale. — Libr. du journal des notaires et des avocats.
- Cadoux Ch.* — La Cour suprême et le problème noir aux Etats-Unis. — Libr. gén. dr. et jur.
- Castanos S.* — Les Tendances juridiques de l'intégration européenne. — Sirey.
- Dumas J.* — La plongée sous-marine et le droit. — Edit. maritimes et coloniales.
- Giraudon A.* — Mémento des commerçants et des artisans. — Edit. sociales françaises.
- Hamonic G.* — Cours de droit commercial. 7e éd. — Libr. gén. dr. et jur.
- Komarnicki T.* — L'Intervention en droit international moderne. — Pedone.
- Lyon-Caen G. et Lavigne P.* — Traité théorique et pratique de droit du cinéma français et comparé. — Libr. gén. dr. et jur.
- Mazeaud H. et L. et Tunc A.* — Traité théorique et pratique de la responsabilité civile, délictuelle et contractuelle. — Montchrestien.
- Planiol M. et Ripert G.* — Traité pratique de droit civil français. T. VIII. Les Régimes matrimoniaux. 1re partie. — Libr. gén. dr. et jur.

- Queguiner J.* — Législation maritime. — Edit. maritimes et coloniales.
- Rens I.* — L'Assemblée algérienne. — Pedone.
- Robert-Martin, Maus R. et Lafarge P.* — Manuel des baux commerciaux. 4e édit. — Dalloz.
- Robert-Tissot G. O.* — Le connaissance direct titre de transports combinés maritimes, terrestres, aériens. — Libr. gén. dr. et jur.
- Tourdias M.* — Le Sursis à exécution des décisions administratives. — Libr. gén. dr. et jur.
- Vidal J.* — Essai d'une théorie générale de la fraude en droit français. — Dalloz.
- Villey M.* — Leçons d'histoire de la philosophie du droit. — Dalloz.

Engeland.

- Beveridge P.* — Inside the C.I.D. — Evand Bros.
- Dull P. S. & M. T. Umemura.* — The Tokyo Trials : A Functional Index. — Oxf. U.P.
- Eddy J. P.* — The Law of Copyright. — Butterworth.
- Gais H. & A. Cutler.* — Negligence Cases : Winning Strategy. — Prentice Hall : Bailey Bros.
- Garner J. F.* — Local Land Charges. — Shaw & Sons.
- George E. F.* — The Sale of Flats. — Sweet & M.
- Graves R.* — They Hanged My Saintly Billy. — Cassell.
- Grazia A. de.* — The American Way of Government. — Wiley : Chap. & H.
- Guur T. & H. H. Cox.* — Famous Australisian Crimes. — Muller.
- Hopker J.* — Summons Headings Useful to Police. — Police Review.
- Humphrays T. S.* — Notes on District Registry Practice and Procedure. — Solicitors' Law.
- Josling J. F.* — Execution of a Judgement. — Solicitors' Law.
- Leslie P. A. & M. G. Britts.* — Motor Vehicle Law in New South Wales : Suppt. 1956. — Australia : Sweet & M.
- Levy L. W.* — The Law of the Commonwealth and Chief Justice Shaw. — Harvard U.P. : Oxf. U.P.
- Low E.* — How to Prepare and Try a Negligence Case. — Prentice-Hall : Bailey Bros.
- Lustgarten E.* — Defender's Triumph. — Pan Bks.
- McNair Lord.* — The Place of Law and Tribunals in International Relations. — Man. U.P.
- McWhinney E.* — Judicial Review in the English-speaking World. — Toronto U.P. : Oxf. U.P.
- Meus J.* — Digest of English Case Law : 32nd Ann. Suppt. — 1956. — Sweet & M., Stevens & Sons & Butterworth.
- O'Donnel B.* — The World's Strangest Murders. — Muller.
- Popple A. E.* — Criminal Procedure Manual. — Sweet & M.
- Salmond J. W.* — Jurisprudence. — Sweet & M.
- Thorne S. E.* — Sir. Edward Coke, 1952. — Quaritch.
- Visscher, C. de.* — Theory and Reality in Public International Law Tr. fr. French P. E. Corbett. — Princetown U.P. : Oxf. U.P.
- Waller S.* — Cuffs and Handcuffs : The Story of Rochdale Police Trough the Years, 1252-1957. — Rochdale Watch Cttee.
- Wilkinson L.* — Behind the Face of Crime. — Muller.
- Wilson Ch. H.* — Haldane and the Machinery of Government. — Birkbeck College, Malet St., W.C. 1.
- Woodward P. M. & J. A. Friendship.* — District Court Practice and Procedure (N.S.W.) : 1st Suppt. — Australia : Sweet & M.

Zwitzerland.

- Baumann A.* — Die rechtlichen Grundlagen des Programmendienstes im schweizerischen Rundspruch- und Fernsehwesen unter besonderer Berücksichtigung des Problems der Radiofreiheit. — Diss. jur. Zürich 1956.
- Benoit A.* — La représentation de groupes et de minorités d'actionnaires à l'administration des sociétés anonymes. — Thèse droit Lausanne 1956.
- Briunner R.* — Das Verhältnis der Grundrechte zur Polizeigewalt nach deutschem und schweizerischem Recht. — Diss. jur. Basel 1957.
- Bruggmann W.* — Die Rechtssprechung des Ständigen Internationalen Gerichtshofes über den Völkerbundspakt und über die Verfassung der Internationalen Arbeitsorganisation im Lichte der Parteieingaben. — Diss. jur. Basel 1957.
- Bucher E.* — Die Ausübung der Persönlichkeitsrechte, insbesondere die Persönlichkeitsrechte des Patienten als Schranken der ärztlichen Tätigkeit. — Zürich, Juris-Verlag, 1956.
- Commission internationale pénale et pénitentiaire.* — Actes des douze congrès pénitentiaires internationaux, 1872-1950. — Berne, Staempfli 1951.
- Degoumois V.* — Les principes de la procédure pénale applicable aux mineurs en Suisse. — Thèse droit Neuchâtel 1957.
- Eng F.* — Die rechtliche Behandlung der Schwarzarbeit. — Diss. jur. Bern 1957.
- Ferg E.* — Die Auskunftspflicht des Arbeitsgebers nach deutschem und schweizerischem Recht. — Diss. jur. Basel 1957.
- Fluëler R.* — Die rechtliche Regelung des Ausverkaufswesens in der Schweiz. — Diss. jur. Bern 1957.
- Gerhard W.* — Die Änderung von Zweck und Gegenstand im schweizerischen sowie im deutschen und französischen Aktienrecht. — Diss. jur. Zürich 1957.
- Ghaffari H.* — Les contrats par correspondance en droit français et suisse. — Thèse droit Genève 1957.
- Gygax E.* — Steuer-Leitfaden. 4. Aufl. — Zürich, Verlag Organisator.
- Heuss V.* — Zivilrechtliche Rechtsbegriffe in der AHV. — Diss. jur. Zürich 1957.
- Jolidon P.* — L'appréciation de la responsabilité pénale selon le CPS (art. 10 et 11). — Diss. jur. Bern 1956.
- Krenger H.* — Die Gefahrstatsachen im schweizerischen Privatversicherungsrecht. — Diss. jur. 1957.
- Kürsteiner C. E. U.* — Die Delikte gegen die Strafverfolgung. — Diss. jur. Basel 1957.
- Pfister C. E.* — Das uneheliche Kind im kanonischen Recht. — Diss. jur. Basel 1957.
- Picenoni V.* — Der Vorzahlungsvertrag. — Basel, Helbing & Lichtenhahn 1956.
- Reisoglu S.* — La prescription extraordinaire et le transfert des immeubles non immatriculés en droit suisse et en droit turc. — Thèse droit Lausanne 1956.
- Robert-Tissot G. O.* — Le connaissance direct. Titre de transports combinés maritimes, terrestres aériens. — ParisZ Libr. gén. droit et jurisprudence 1957.
- Rossi S.* — La naturalizzazione nel diritto ticinese. — Diss. jur. Zürich 1956.
- Schaumann W.* — Die Gleichheit der Staaten. — Habschr. Zürich 1957.
- Schomaker H. J.* — Die Verantwortlichkeit des Grundeigentümers bei unverschuldeten Eigentums-

- überschreitungen nach schweizerischem und deutschem Recht. — Diss. jur. Basel 1957.
- Schubinger A.* — Verhältnis der Sachgewährleistung zu den Folgen der Nichterfüllung oder nicht gehörigen Erfüllung. — Bern, Stämpfli 1957.
- Schumacker - Cantillon A.* — Individuelle Freiheit und politische Selbstbestimmung. — Diss. jur. Basel 1957.
- Spahn M.* — Die Kantonalen Regalrechte nach Artikel 31 Abs. 2 der Bundesverfassung. — Diss. Zürich 1956.
- Staehelein A.* — Die Einführung der Ehescheidung in Basel zur Zeit der Reformation. — Basel. Helbing & Lichtenhahn, 1957.
- Strebel J.* — Recht un Unrecht im Alltag. — Olten, Walter, 1957.
- Treadwell R.* — Der Schutz von Geschäfts- und Fabrikationsgeheimnissen im schweizerischen Wettbewerbsrecht. — Diss. jur. Zürich 1956.
- Weidmann H.* — Erfahrungen aus der Steuerpraxis. St Gallen, Ostschweizer. Bürgschafts- und Treuhandgenossenschaft für Handwerk und Detailhandel, 1957.
- Wydler H.* — Ausverkäufe und ausverkaufähnliche Veranstaltungen in wettbewerbsrechtlicher Beleuchtung. — Diss. jur. Zürich 1957.

Oostenrijk.

- Ehrenzweig A.* — System des österreichischen allgemeinen Privatrechts. 2. Aufl. — Wien, Mans 1928.

Duitsland.

- Arndt A.* — Das Bild des Richters. — Karlsruhe : C. F. Müller 1957.
- Böhm W. u. Th. Jund.* — Die Dienstverhältnisse des Angestellten und Arbeiter bei öffentlichen Verwaltungen und Betrieben. ATO, TO.A., TO.B. — Hamburg, v. Decker 1957.
- Böse E.* — Grundgesetz und Polizei. — Hamburg : Verl. Dt. Polizei 1956.
- Burhoff A.* — Handbuch zu § 7b EStG. — Ludwigs-hafen a. Rh. : Kiehl.
- Ehrenforth W.* — Das Recht des Wohnungswesens, der Siedlung, Landwirtschaft und Bodenreform. — München, Beck 1957.
- Glaser H.* — Rechtsprechung aus dem Bau-, Grundstücks- und Nachbarrecht. Bd. 1. — Berlin : Schweitzer 1957.
- Helfer O.* — Kleine Gesetzeskunde für die Krankenpflege. — Berlin, de Gruyter 1957.
- Hochverrat und Staatsgefährdung. Urteile d. Bundesgerichtshofes.* — Karlsruhe : C. F. Müller 1957.
- Karstedt P.* — Rechtswert und positives Recht. — Meisenheim am Glan : Hain 1957.
- Kaufmann A.* — Naturrecht und Geschichtlichkeit. — Tübingen : Mohr (Siebeck) 1957.
- Kopp W. von.* — Das Bundesvertriebenengesetz vom 19. Mai 1953. — Münster Westf. : Aschendorff 1957.
- Kraske E.* — Handbuch des Auswärtigen Dienstes. — Tübingen : Mohr (Siebeck) 1957.
- Ksoll E.* — Zivilprozesrecht. 1. — Düsseldorf : Müller-Albrechts 1957.
- Puvogel C.* — Der Weg zum Landwirtschaftsgesetz. — Bonn, Bayer, Landwirtschaftsverl. 1957.
- Reusz H.* — Kirchenrecht. Völkerrecht. — Berlin : de Gruyter 1957.
- Roth W. u. B. Gaber.* — Kommentar zum Vertrags-

- recht und zur Gebührenordnung für Architekten. — Berlin : Bauwelt Verl. 1957.
- Schallehn E.* — Garantien und Bürgschaften der Bundesrepublik Deutschland zur Förderung der deutschen Ausfuhr. — Köln : Dt Wirtschaftsdienst 1954.
- Schneider P.* — Ausnahmezustand und Norm. — Stuttgart : Dt. Verl.-Anst. 1957.
- Schorr H.* — Die Präsidialverfassung der Gerichte aller Rechtswege. — Münster Westf. : Aschendorff 1957.
- Schubert R.* — Steuergesetz-Sammlung. — Neuwied/Rhein : Verl. d. Raiffeusendruckerei 1956.
- Seiler P.* — Das neue Recht in der Angestelltenversicherung. — Hamburg : Verl. Polit. - Gewerkschaftl. Zeitungsdienst 1957.
- Stumpf H.* — Der Lizenzvertrag. — Frankfurt/M. : Maschinenbau-Verl. 1956.
- Tiedemann W.* — Ordnungswidrigkeiten und Polizeidienst. — Hamburg : Verl. Dt. Polizei 1957.
- Wicczorek B.* — Zivilprozesordnung und Nebengesetze. — Berlin : de Gruyter 1957.
- Wiebringhaus H.* — Das Gesetz der funktionellen Verdoppelung. — Saarbrücken : West-Ost-Verl. 1955.

BALIELEVEN

VLAAMSE CONFERENTIE BIJ DE BALIE TE ANTWERPEN

Verslag van de rede van Mr J. A. W. BURGER voor de Vlaamse Conferentie te Antwerpen dd. 24 mei 1957 over actuele vraagstukken betreffende de verhouding van Nederland en België.

In ons nummer van 2 juni 11. deelden wij een beknopt verslag mede over de voordracht, welke gehouden werd op 24 mei 11. door Mr J.A.W. Burger, oud-Minister van Justitie van Nederland, voor de Vlaamse Conferentie over « Actuele Vraagstukken betreffende de verhouding van Nederland en België ».

Gezien het groot belang van het onderwerp en de personaliteit van de redenaar achten wij het gewenst hieronder een breedvoeriger verslag over deze spreekbeurt mede te delen.

* * *

Spreker stelt voorop, dat overwegingen van juridisch noch van specialistisch karakter aanleiding hebben gegeven tot het vervullen van deze spreekbeurt. Veeleer hebben toevallige persoonlijke contacten tot de gaarne door hem aanvaarde uitnodiging geleid teneinde over de grens te kunnen doen blijken welke opvattingen in het andere land leven.

Te vaak toch trekken juist, veelal door middel van de pers, extremistische uitlatingen de aandacht.

Het maakt alle verschil of men b.v. met betrekking tot de fameuze geschiedenis van het Moerdijkkanaal over de grens ziet de Kamer van Volksvertegenwoordigers, die het kanaal aanvaardde dan wel de Senaat, die het verwierp. Ook maakt het alle verschil of men, over de grens kijkende, een land ziet dat, zoals in 1914-1918, in feite profiteert van de oorlogsellende van het andere land, of ook een land dat na de oorlog territoriale pretenties meende te kunnen ontwikkelen ten koste van het andere, dan wel dat men aan weerszijden van de grens de nijvere massa der bevolkingen ziet, die de wederzijdse mogelijkheid hebben hun gezamenlijke welvaart te vergroten. Kortom het oordeel over een buurland ligt besloten in de vraag : Wat ziet

men over de grens? En men begint daar pas werkelijk wat te zien indien men er meer ziet dan geografisch begrip, dan een ongenueanceerde totaliteit, nl. wanneer men over de grens mensen begint te zien; mensen met alle hebbelijkheden en onhebbelijkheden als die in eigen land want ook in eigen land liggen de belangen genuanceerd en tegenstrijdig, als voorbeeld waarvan spreker persuitlatingen aanhaalt tussen Rotterdam en Amsterdam over Rotterdamse en Amsterdamse tegenstrijdige luchtvaartbelangen.

Een negativistische houding van buurlanden ten opzichte van elkander is in het verleden gebleken weinig vruchtbaar te zijn. Buurlanden beseffen te weinig hoezeer zij van elkander profiteren en hoeveel meer zij nog van elkander profiteren kunnen.

Spreker toont met cijfers aan, dat het handelsverkeer tussen buurlanden welhaast altijd de betekenis van alle andere handelsbelangen, inclusief die met eigen koloniën, overtreft.

Voorts wijst spreker er op, hoezeer met name Nederlands West-Brabant schade heeft geleden door het uitblijven van een oplossing inzake de Rijn-Scheldeverbinding.

Gelukkig schijnt na de oorlog dit negativisme een keer te hebben genomen, als tekenend bewijs waarvan spreker het feit releveert, dat zowel Nederland als België ter oplossing van moeilijkheden inzake de waterwegen groot vertrouwen hebben gegeven aan vooraanstaande figuren zoals tot uiting komt in het rapport Van Cauwelaert - Van Steenberghe. Dit rapport is gebaseerd op de grondslag van een economische unie van Nederland en België tengevolge waarvan de welvaart van de een tevens ten gunste komt aan de welvaart van de ander. Dit wil niet zeggen, aldus spreker, dat men zich aan een destijds gevonden oplossing, als een gekanoniseerde zou moeten vastleggen. Het is best denkbaar dat de situatie van nu andere betere mogelijkheden geeft dan de omstandigheden van 25 jaar geleden maar het wil wel zeggen, dat goede ontwikkelingskansen voor natuurlijke Belgisch en in casu natuurlijke en historische Antwerpse mogelijkheden voldoende tot gelding dienen te komen.

Een belangrijk facet hierin vormt het Delta-plan, waaromtrent België begrip toont, dat dit plan Nederland door de nood, de ramp van 1 februari 1953, is opgelegd. Overigens juicht spreker toe, dat door deze grootse en enorme financiële offers eisende conceptie van verdediging tegen het water een totale ommekeer is gekomen in het traditionele waterstaatsbeleid om de overstromingsdreigingen langs de rivieren van het Zuiden en het Oosten geleidelijk aan naar het Westen en naar de zee te verplaatsen. Nu immers wordt de dreiging terstond bij de zee zelve aangepakt. Op grond van de gegevens en berekeningen verstrekt door Nederlandse waterstaatkundigen, waarin spreker groot vertrouwen heeft en op grond waarvan Nederland straks de noodzakelijke offers zal gaan brengen, mag worden aangenomen, dat uit het Delta-plan ook voor België wel voordelen maar geen nadelen voortvloeien. Waar het binnenwater dan nog slechts van Antwerpen zal zijn gescheiden door de, overigens ook als zeescheepvaartweg niet zonder moeilijkheden zijnde Westerschelde, is er aanleiding om te overwegen, mede in het licht van de snelheid van de moderne binnenvaartschepen of een kanaaltraject niet tot een minimum moet worden beperkt. Een wederzijds aanvaardbare oplossing op dit en andere punten van de waterwegenkwestie kan niet lang uitblijven.

Vervolgens stond spreker stil bij de eerste stap tot de Benelux, het douaneverdrag van 1944, waaromtrent men als regel geen voorstelling heeft van de vergaan-

de gedetailleerdheid, waarmee dat te Londen is uitgewerkt.

De verschillende gang van zaken bij de bevrijding van Nederland en België van het Duitse juk heeft vertragend op de uitvoering van dit verdrag gewerkt. België toch was reeds bezig te herstellen op het tijdstip dat Nederland pas het dieptepunt der vijandelijke bezetting bereikte. Maar het is verheugend, dat in tegenstelling tot zoveel andere internationale regionale verdragen, afspraken en voornemens, dit Benelux-verdrag successievelijk tot uitvoering is en wordt gebracht. Grote en vele waren de moeilijkheden, die te overwinnen waren maar het Douaneverdrag werd op 1 juli 1948 in werking gesteld. Vervolgens zijn de zich voordoende problemen stuk voor stuk aan de hand van de praktijk verder tot oplossing gebracht. Het handelsverkeer tussen Nederland en België is enorm gestegen zodanig dat thans Nederland voor België de grootste klant is en dat België voor Nederland de tweede klant is in grootte nl. na West-Duitsland.

Deze snelle ontwikkeling, in het bijzonder na 1952, (het voor-Unieverdrag) is te meer verheugend waar het levensniveau in België nog steeds hoger ligt dan in Nederland al namen de verschillen af. Gevreesd werd op zeker tijdstip in België dat dit verschil in levensniveau een onverdragelijke Nederlandse concurrentie zou betekenen bij de import van Nederlandse goederen in België. Het merkwaardige feit heeft zich echter voorgedaan dat de uitvoer van het (dure) België naar het (goedkopere) Nederland belangrijk meer is gestegen dan de uitvoer van het (goedkopere) Nederland naar het (dure) België. Het verschil bedroeg in 1956 welhaast een miljard gulden. Het spreekt wel vanzelf, dat Nederland om dit gat te kunnen stoppen en België dus te kunnen betalen weer een overschot moet creëren uit export naar andere landen.

Maar verheugend is het feit van deze gebleken coöperatiemogelijkheid, niettegenstaande levensniveauverschil, daarom in het bijzonder, omdat het voor geen enkel land mogelijk is zijn levensniveauverhoging te forceren zonder zijn betalingsbalans in ernstig gevaar te brengen met alle onvermijdelijke inflatoire effecten van dien. Bijzonder verrassend is deze situatie intussen ook weer niet als men bedenkt, dat Luxemburg op zijn beurt een hoger levensniveau kan handhaven dan België, waarbij intussen onmiddellijk moet worden toegegeven dat afgezien van bijzondere factoren hier natuurlijk de omvang van het betreffende land een rol speelt. Er zal in een Economische Unie een tendenz zijn en moeten zijn naar gelijk levensniveau, zoals een aantal andere stabiliteiten b.v. op monetair gebied noodzakelijk zijn.

En zo schrijdt de Benelux-integratie verder. Met name op het gevoelige punt van de landbouw is een arbitragevoorziening getroffen, die willekeurig optreden der betrokken regeringen aan banden legt.

Voorts is de gezamenlijke handelspolitiek der Beneluxlanden snel in ontwikkeling, zoals uit een aantal gezamenlijke handelsverdragen blijkt. Allerlei arrangementen met derde landen, met name ook ten aanzien van de meest begunstiging clause zijn getroffen en het heeft er alle schijn van dat dit jaar het Economische Unieverdrag tot stand zal komen.

Hier past een woord over de Interparlementaire Beneluxraad. De intensiteit van de Benelux-arrangementen hebben een tendenz om in een mate die verder gaat dan wenselijk en aanvaardbaar is, de beïnvloedingsmogelijkheid der verschillende nationale parlementen te beknotten. Deze missen immers ten aanzien van verdragen het amendementsrecht, terwijl dat

als gevolg van de Benelux eenvormige wet van internationaal privaatrecht zelfs het geval zou zijn ten aanzien van een gedeelte van de gewone nationale wetgeving der betrokken landen. Het is om die reden dat de behoefte aan een gezamenlijk parlementair orgaan is ontstaan, waarin men althans langs consultatieve weg de opvattingen der betrokken regeringen kan beïnvloeden en controleren. *In redelijkheid moet dan ook worden aangenomen, dat het Benelux Unie Verdrag niet definitief zal worden aangegaan door de regeringen alvorens het advies van de Benelux Raad is ingewonnen.*

Terloops vestigt spreker nog de aandacht op de modernisering die de Nederlandse Grondwet heeft ondergaan teneinde de internationale ontwikkeling te bevorderen om tenslotte de aandacht te vestigen op het imposante verschijnsel hoe kleine landen als Nederland en België van onwaarschijnlijk grote invloed kunnen zijn op een ontwikkeling in ruimer internationaal verband.

Na gereleveerd te hebben, dat de Benelux-wereldhandel na Amerika en Engeland als derde en vierde volgt met West-Duitsland, verwijst spreker naar een artikel in de Internationale Spectator van november 1954, waarin een kritisch insider als Dr H. M. Hirschfeld te kennen geeft, dat het op initiatief van Nederland en België tot stand gekomen Brussels pact een stuwende factor is geweest om de NATO te creëren alsmede de Raad van Europa.

Na de teleurstellende gang van zaken met het E.D.G.-verdrag was het de Nederlandse minister Beyen, die in Messina de effectieve suggestie heeft gelanceerd van hernieuwde mogelijkheden van Europese eenheid, die geleid hebben tot de vorming van een commissie die de daartoe strekkende verdragen van Euromarkt en Euratom tot stand heeft gebracht onder voorzitterschap van de Belgische minister Spaak.

Constructieve arbeid is altijd maar in het bijzonder ook op internationaal terrein moeizaam en eist veel beleid en intellectuele toewijding maar het begint er meer en meer naar uit te zien dat de constructieve wijze, waarop de Europese landen elkander benaderen en de stuwende kracht die de Beneluxlanden daarin kunnen ontwikkelen de moeite ruimschoots waard is. Gevraagd wordt soms of niet de jongste Europese verdragen de Benelux eigenlijk overbodig maken. Wie ziet hoe zeer de Benelux-ontwikkeling een reeks van praktische lessen betekent voor elke ontwikkeling in ruimer verband, die kan niet anders dan tot de conclusie komen dan dat Benelux nog voor vele jaren als stuwende factor tot verdere Europese integratie onmisbaar zal blijven.

Het uitzicht dat wellicht ooit Benelux overbodig zal worden, een uitzicht dat wij geenszins willen uitsluiten, mag niet verhinderen voorshands met ijver aan de Benelux te werken teneinde die nog ruimere, maar in belangrijk verdere toekomst liggende samenleving te bewerkstelligen, welke van zodanige economische zelfvoorzienende kracht zou kunnen blijken, dat de instabiliteit en ongedurigheid van het economisch getij in belangrijk regelmatig en veiliger vaarwater zou kunnen worden geleid.

Voordracht van de Heer Oscar Leemans over « Problemen der Haven van Antwerpen ».

Op 7 juni i.l. werden « Problemen der Haven van Antwerpen » behandeld door de heer Oscar Leemans, directeur-generaal van de haven van Antwerpen, in de ontvangstaal van de Compagnie Maritime Belge

aan n° 214 der dokken. The right man on the right place voor de laatste voordracht van de Vlaamse Conferentie van dit gerechtelijk jaar.

Nadat Voorzitter Bruno Wuyts, de Heer Stafhouder Mr Biltris, de Heer Voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg en de zeer talrijke confraters, magistraten en hun familieleden op passende wijze begroet had, wees hij er op dat deze voordracht ingericht werd om een Belgische klank te laten horen over een vraagstuk dat reeds tijdens een vorige vergadering van Nederlandse zijde belicht was door Mr Burger.

Wanneer enkele weken geleden wij zeer optimistische beschouwingen gehoord hadden van Mr Burger, bracht integendeel de heer Leemans ons veel minder reden om te jubelen en was de algemene indruk van zijn zeer knappe voordracht eerder dat de haven van Antwerpen werkelijk één groot probleem is.

Reeds bij zijn inleiding wees spreker er op hoe, op enkele uitzonderingen na, er een totale désinteresse bestaat voor een nationaal belang als de haven van Antwerpen. Men aarzelt zelfs niet te beweren dat de haven iets is dat alleen Antwerpen aanbelangt en dus een zuivere regionale kwestie is waaraan alleen aandacht kan geschonken worden wanneer tegelijkertijd iets kan gedaan worden voor andere streken. In tegenstelling met hetgeen gebeurt in Nederland, waar de kwestie Rotterdam als een nationale aangelegenheid behandeld wordt, ziet men bij ons te eng, is men te bekrompen met al de nadelige gevolgen aan zulke visie verbonden. In Nederland heeft men ook in brede lagen begrip voor een nationale politiek van havens en waterwegen en het gehele land is terdege doordrongen van de ernst, de grote nationale betekenis van die problemen. In België voelt men die zaken nog niet aan als een nationaal vraagstuk waaraan het wel en het wee van de ganse gemeenschap verbonden is. Verbluffende voorbeelden worden hiervan door spreker gegeven.

Het is gelukkig, aldus spreker, — dat nog steeds het snelle werk dat in Antwerpen gepresteerd wordt, ons toelaat ons te handhaven, over de technische ontoereikendheid en de hoge kosten heen. Het is slechts door de snelle dispatch dat Antwerpen een attractie blijft uitoefenen op de internationale rederij.

Spreker waarschuwt er echter voor dat het zeer gevaarlijk is zich blind te staren op cijfers en statistieken, vooral in een periode van hoogconjunctuur. Er is ontgensprekelijk momenteel een kentering gekomen, er is enige vooruitgang. Doch... aldus de heer Leemans, vergeten wij niet dat in de huidige periode Antwerpen de surplus haven is van Rotterdam! Het ontbreekt in de Maashaven op voortdurend voelbare en fnuikende wijze, aan geschoolde werkkrachten. Vandaar traagheid en tijdverlies met als gevolg een neiging van de klienteel om het dan maar liever toch nog eens te Antwerpen te proberen.

Dit alles neemt niet weg dat dit vlottende klienteel vast verbonden zou zijn aan Antwerpen indien niet zo ontzettend lang getalmd zou geweest zijn met uitbreidings- en vernieuwingswerken. De heer Leemans wijst er op dat het huidige 10 jaren-plan tenminste 10 jaar te laat komt en dat hetgeen wij, als alles vlot verloopt, over 10 jaar zullen hebben verworven, nu reeds voor ons bar nodig is. Het is bedrevend te moeten vaststellen dat de wachtlijst 25 aanvragen voor ligplaatsen van geregelde scheepvaartdiensten vermeldt, ongerekend de plaats voor industriële inrichtingen, magazijnen bij waterfront, petroleuminrichtingen, etc. Hieraan kan geen gevolg gegeven worden: gebrek aan plaats. Voor de regelmatige lijnvaart staan wij nog steeds aan kop. Rotterdam haalt ons met rasse schreden in. Voor

het goederenverkeer ter zee bereikt Rotterdam het dubbele van bij ons. Te Rotterdam meer nationaal verkeer dan bij ons. De verschepingen naar Kongo waren vroeger practisch het monopolie van Antwerpen, thans worden Hamburg en Rotterdam door de schepen aangelopen.

Antwerpen was altijd de eerste spoorweghaven. De spoorlijn van Antwerpen naar West-Duitsland werd betiteld als de « ijzeren Rijn ». Spreker hoopt dat deze toestand zal blijven duren, wat echter alleen mogelijk is indien men oog heeft voor de technische en organisatorische middelen tot verbetering die nog openstaan. Dit wil echter niet zeggen dat terwille van de hoofdzakelijk op het spoor gerichte vervoerspolitiek, het baanvervoer over het hoofd mag gezien worden. Een dringende verbetering van het wegennet is noodzakelijk.

Wanneer dan het vraagstuk van de uitrusting zelf van de haven door de heer Leemans aangesneden wordt, is men werkelijk onder de indruk van de technische ontoereikendheid, die hier bijzonder schrijnend is. Van de ruim 550 kranen, zijn de helft meer dan een halve eeuw oud, terwijl de rest, de zgn. moderne kranen, op zowat 20 stuks na, ook al meer dan 30 jaar van intensieve prestatie achter de rug hebben, waar het normaal niet redelijk is, in onze tijd, gelet op de snelle technische vorderingen, meer dan 20 jaar over de afschrijving van dergelijk materiaal te doen.

Om aan deze zorgwekkende toestand te verhelpen kwam de wet van 5 juli 1956: een programma voor 10 jaar van 4,2 miljard.

Dit tien jaren-plan wordt door spreker op uitstekende wijze voor ons ontleed en besproken. Het plan is geen ideaal maar zal er zeker toe bijdragen aan de eerste behoeften te voldoen.

De kwestie van de bevaarbaarheid van de Schelde wordt door de heer Leemans niet vergeten. Inderdaad, de havenuitbreiding volstaat op zichzelf niet om de belangen van de haven van Antwerpen te vrijwaren. Steeds grotere schepen worden er gebouwd, er moet voor gezorgd worden dat deze te Antwerpen kunnen aanliggen. Een studie over dit probleem werd gemaakt door de heer Ere-Administrateur Inspecteur-Generaal Bonnet, in opdracht van het Stadsbestuur. De bevindingen van de heer Bonnet zijn bemoedigend: mits aangepaste werken kan een schip van meer dan 50.000 ton op de hoogte van Zandvliet voldoende veilig opvaren. Zelfs wordt de mogelijkheid voorzien schepen tot 100.000 ton te ontvangen.

Tot besluit spoort de heer Leemans aan tot uiterste waakzaamheid. De positie van de haven is niet zo gezond als het de schijn heeft, voortgaande op cijfers. Veel zouden wij reeds vooruit zijn indien het begrip van een werkelijk nationale havenpolitiek ruimere ingang zou vinden.

Deze schitterende voordracht werd door alle aanwezigen met een hartelijk applaus onthaald en tijdens de cocktail die er op volgde werd nog tot in de late uurtjes over de gestelde problemen nagepraat. Sommigen beweren nochtans dat er ook over de aanstaande verkiezingen van de tuchtraad een woordje gerept werd.

Welsprekendheidsprijskamp Herman De Jongh.

Op 19 juni l.l. vond in het Rockoxhuis de eerste schifting plaats voor de traditionele welsprekendheidsprijskamp Herman De Jongh.

In zijn welkomwoord hield Mr Bruno Wuyts er aan de Heer Stafhouder Mr Biltris te danken om, niet-tegenstaande zijn zeer drukke bezigheden, toch het voorzitterschap te hebben willen aanvaarden.

Als eerste van de ingeschreven jonge oratoren, nam Mr Eduard Matthyssens het woord over de « Verrijking zonder oorzaak ». Een probleem uit de praktijk werd door hem behandeld.

Vervolgens werd het woord verleend aan Mr Hubert Bonjé. Deze had op zich de taak genomen de door de vorige spreker verdedigde thesise te bekampen.

Mr Jan Hellemans nam ons mee naar Kongo. Hij had het over het koloniaal arbeidsrecht.

Al de sprekers werden door de talrijke aanwezigen luidruchtig toegejuicht en de taak van de jury zal zeker niet gemakkelijk zijn wanneer ook de stagisten, die volgende week het woord zullen voeren, op even degelijke wijze hun onderwerp zullen beheersen.

Wij herinneren onze confraters er aan dat op woensdag, 16 juni e.k., te 20.30 uur in het Rockoxhuis de tweede reeks aan de beurt zal komen. Wij rekenen er op dat ook dan talrijke confraters de stagisten zullen komen aanmoedigen.

VLAAMSE CONFERENTIE VAN DE BALIE BIJ HET HOF VAN BEROEP TE GENT

• Samenstelling van het bestuur voor het gerechtelijk jaar 1957-58

Voorzitter: Mr Jan Ronse.

Ondervoorzitter: Mr G. Moyaert.

Secretaris: Mr Piet Blomme.

Leden: Mrs F. Baert, W. De Clercq, M. De Sutter en R. Van Hoecke.

ASSOCIATION NATIONALE DES AVOCATS DE FRANCE ET DE L'UNION FRANÇAISE

Congres te Douai - Lille

Op 6 juni jl. vergaderde de Association Nationale des Avocats, in de zaal « Salle du Parlement des Flandres (Grand' Chambre) », ten Paleize van Justitie te Douai, onder het voorzitterschap van de heer voorzitter der Commissie van Justitie. De heer Stafhouder Maurice Meignié en de heer Marcel Rémond, oud-lid van de Raad der Orde te Parijs en voorzitter van de Association Nationale des Avocats, voerden het woord.

Op vrijdag 7 en zaterdag 8 juni werden te Rijsel, in het groot auditorium van de Rechtsfaculteit, studiezittingen gehouden, dit jaar gewijd aan de vereniging tussen de advocaten en de beroepsverhuringen.

Een decreet van de president der Franse Republiek, dd. 10 april 1954, volledigd door een ander van 30 november 1956, heeft de associaties der advocaten toegelaten.

Mr Freyria, advocaat bij de Balie te Rijsel en hoogleraar aan de Rechtsfaculteit, heeft in een merkwaardig verslag de verschillende aspecten van privaatrecht, van sociaal recht en van fiscaal recht voorgedragen.

Het decreet bepaalt dat de rechten der deelgenoten niet mogen overgedragen worden en dat de overeenkomst aan de autoriteiten der Balie moet worden medegedeeld.

Hoe definieert zich nu zulke vennootschap op juridisch gebied? Is het een vennootschap in gezamenlijke naam, een soort partnership, een vennootschap in deelneming, een vennootschap van burgerlijke aard of een vereniging sui generis?

Zulke associatie heeft zeker veel gelijkenis met het contract van vennootschap, zoals voorzien in artikel 1832 en volgende van het Burgerlijk Wetboek. Er is inderdaad inbrengst in een gemeenschap, deling der

winsten en der verliezen; er ontstaat een affectio societatis. De ontbinding zal het gevolg zijn van het overlijden van een lid, of zijn schrapping van de lijst der Balie. Zij zal ook om gewichtige redenen kunnen worden bevolen of overeengekomen. De vennoten hebben zich wederkerig het recht verleend elkander te binden.

In Frankrijk heeft de burgerlijke vennootschap een rechtspersoonlijkheid.

Hieruit ontstaan zekere moeilijkheden: de vennoten bezitten een mede-eigendom over de van de gemeenschap afhangende goederen; het zijn erfgoederen die b.v. in de gemeenschap vallen met de echtgenote van een vennoot, die de schatting der aandelen zal mogen vragen.

De fiscus zal de rechten heffen op de vennootschap en in geval van erfenis zullen de vennoten belast worden op hun erfdeel in de gemeenschap. De vennoten zouden in dit stelsel aanzien worden als aangestelden van de vennootschap, met verbod enige bedrijvigheid voor eigen rekening te voeren. Ook blijft het feit, dat het begrip van ondergeschiktheid onverenigbaar blijft met de uitoefening van het beroep, onverschillig.

Mter Freyria gaat dan over tot de kritiek van deze opvatting. Hij doet eerst uitschijnen dat het verkeerd zou zijn het maatschappelijk kapitaal met inbrengsten als een hoofdvereiste te aanzien. Er is meestal geen kapitaal en de vennoten blijven de eigendom van hun mobilier en van hun meubelen behouden. Inbrengst der cliënteel zou gelijk staan met deze van een buiten handel zijnde waarde.

Deken Ripert heeft het gezegd, er is in dergelijke vennootschap geen maatschappelijk kapitaal.

Het Hof van Verbreking van Frankrijk erkende in 1954 de rechtspersoonlijkheid toe aan een burgerlijke vennootschap, omdat men hier in tegenwoordigheid is van collectieve belangen.

Doch dit begrip is in tegenstrijd met de beroeps- en disciplinaire verplichtingen der leden; een rechtspersoonlijkheid zou dus in margina van de Orde leven. Er is geen gemeenschappelijke benaming; het misbruik der rechtspersoonlijkheid doet de personaliteit van de vennoot vergeten. De vennoten moeten onafhankelijke arbeiders blijven. De vereffening der associatie zal geschieden door wedername der inbrengsten en deling der profijten. Er is geen taxatie op de winsten der gemeenschap.

De vergadering hoorde dan een verslag van Mter Ch. Van Reepinghen, Oud-Stafhouder der Balie van Brussel, betreffende de schikkingen getroffen door de Tuchtraad der Balie van Brussel, over de associatie. Spreker deed uitschijnen dat de Raad wel het idee van de civiele vennootschap heeft vooropgezet, doch dat in België zulke vennootschap niet wordt aanzien als hebbende een rechtspersoonlijkheid. (1)

De Heer Stafhouder liet uitschijnen dat nog weinig associaties te Brussel in het leven werden geroepen; dit is wel te wijten aan het gebrek aan specialisatie, wat een zekere weerhouding van de klanten teweegbrengt.

Mter De Brouw, deken der Balie bij de Hoge Raad der Nederlanden, gaf uitleg over de associatie in Nederland, waar zeker deze vorm van samenwerking het meest bloeit. Meer dan vijftig procent der advocaten hebben hun vennoot.

Het voordeel is dat aldus de cliënteel van een kabinet blijft bestaan, omdat de senior zich meer en meer terugtrekt uit het balieleven, en de plaats laat aan de junioren. De moeilijkheid voor de jongeren is juist een plaats in een associatie in te nemen. De

associatie telt soms vijf of zes vennoten, wat ten goede komt aan de cliënten.

De Raad der Orde mengt zich in 't geheel niet met de vennootschappen en een schrift is niet vereist. Wel zal de deken zijn tussenkomst verlenen in geval van moeilijkheden.

Eindelijk volledigde de heer Oud-Stafhouder Jacoud van Lausanne deze uiteenzetting van vergelijkend recht. In Zwitserland bestaat er geen verbod voor de advocaten zich te verenigen. De pleitbezorgers zijn in dit land onbekend. Het succes der associatie is vooral te vinden in de grote stijging der algemene onkosten.

Nooit hebben de rechtbanken zich moeten uitspreken over de juridische aard van zulke associatie. Zij raakt nergens aan de persoonlijkheid van de advocaat-vennoot, die zijn vrijheid behoudt.

Er zijn vennootschappen met totale gemeenschap, andere met gedeeltelijke samenwerking, maar bijna altijd worden de algemene onkosten gedeeld.

De heer Stafhouder Chaplet der Balie bij het Beroepshof van Rennes leverde ook een belangrijke studie over dit vraagstuk, en zijn conclusie leidde tot de noodzakelijkheid de balie te verlossen van al deze moeilijke en ingewikkelde juridische aspecten betreffende de stamgoederen e.z.m. Sprekers suggestie was het contract sui generis.

Tenslotte hoorde de Vergadering een zeer duidelijke uiteenzetting van Me Mouisset der Balie van Lyon.

In Marokko en in Elzas Lotharingen maakt de associatie sedert lang deel uit van de gebruiken der Balie. In Frankrijk heeft men sedert het Decreet van 1954, 21 associaties zien stichten waarvan 8 te Parijs.

Eén associatie heeft 3 vennoten. De voordelen zijn zeker talrijker dan de nadelen. De vennoot is een vriend en de vennootschap steunt op het volle vertrouwen. De zaken worden regelmatig gepleit, zij worden samen bestudeerd, al de klanten verklaren zich tevreden; de handelsinstellingen vragen niet beter. Maar een geestestoestand is hiervoor nodig. Wel zullen enige zaken verloren gaan vermits de vennoten nooit een zaak zullen aannemen tegen hun vennoot. Ook zal de volledige onafhankelijkheid hieronder wel lijden. Al de moeilijkheden zullen worden vermeden door het inlassen ener scheidsrechterlijke clause in de overeenkomst.

Indien de associaties in Frankrijk niet talrijker zijn, is de reden te vinden in de moeilijkheid van het vinden van de lokalen evenals in het feit dat de confraters eerst willen zien wat de anderen doen. Ook wordt men wel afgeschrikt door de mogelijke juridische verwickelingen.

* * *

Na deze verslagen werd een zeer vruchtbaar debat geopend. Op het einde dezer zittingen nam de heer Stafhouder Didier, der Balie van Tunis, het woord. Hij herinnerde eraan dat zijn Balie geboren is in 1883 en dat bij toepassing van artikel 1 der Wet van Maart 1957, de Franse rechtsmacht afgeschaft zal worden op 30 Juni 1957. In zeer indrukwekkende en aandoenlijke bewoordingen vroeg de heer Stafhouder Didier aan al zijn Franse confraters op gemelde datum gedurende één minuut de Balie van Tunis te gedenken.

* * *

Het Congres der Association Nationale des Avocats de France zal in 1958 gehouden worden te Bordeaux.

Charles Boelens,
Oud-Stafhouder.

(1) Nochtans heeft het Beroepshof van Brussel onlangs geacht dat een feitelijke vennootschap, nietig als vennootschap in gezamenlijke naam, kon worden gedagvaard als hebbende een bestaan (Bosiers t/ Biers en De Blauwe Hand, 18 Jan. 1956).

MEDEDELINGEN

ZICH GEDRAGEN AAN DE RECHTBANK

In kol. 1950 van het R. W. van verleden week werd door een vonnis overwogen dat één der partijen vroeg dat haar akte worde verleend: « dat zij zich desaan-gaande gedrage naar het Gerecht ».

De vertaling van « se référer à justice » blijkt nog altijd moeilijkheden mede te brengen. Er kan nochtans geen onzekerheid of twijfel bestaan.

Het algemeen spraakgebruik kent de uitdrukking « zich aan iemand gedragen ». Het betekent zich tot iemand wenden, ten einde volgens zijn gevoelen of zijn beslissing te werk te gaan, zich aan zijn oordeel houden, of in zijn uitspraak berusten en dienvolgens handelen. Zich aan het oordeel of de uitspraak van iemand, inzonderheid als scheidsrechter, gedragen, betekent zich er naar richten, zich erop beroepen, de zaak waarvan sprake is eraan onderwerpen, er door laten uitmaken of beslissen (Woordenboek van de Nederlandse Taal, 4e deel, V^o gedragen).

Wanneer men het « Dictionnaire Juridique et Administratif français-néerlandais » van C. Ketelaer & J. E. van Grieken raadpleegt, V^o Réfère », bevindt men dat zij « se référer à » vertalen door: « zich gedragen aan ».

Het is dus duidelijk dat hij, die in het Frans « se réfère à justice », « zich gedraagt aan de rechtbank ».

INTERUNIVERSITAIR INSTITUUT VOOR SOCIAAL RECHT

Het Interuniversitair Instituut voor Sociaal Recht hield zijn zesde studiedag op zaterdag 15 juni 1957 in de lokalen van de Brusselse Universiteit, aan wier beurt het was de leden van het Instituut, dat jaarlijks een vergadering houdt in een andere universiteit, te ontvangen.

Onder voorzitterschap van Professor F. Van Goethem werden drie verslagen besproken: « Tuchtrechtregelen in de onderneming », door Mter G. F. De Cuyper; « Le droit disciplinaire dans les entreprises publiques », door dhr Michel Magrez; « Les sanctions disciplinaires dans les entreprises privées », door prof. L. Lagasse.

De deelnemers zaten samen aan het middagmaal in de Cité universitaire.

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift voor Notarissen, mei - juni 1957, n^{rs} 5 - 6 :

P. Thuysbaert : De wettelijke hypotheek der echtgenote en de wettelijke hypotheek der inkomstenbelasting.

Nederlands Juristenblad, afl. 25, 15 juni 1957 :

Prof. Mr Sjoerd Gerbrandy : Verpanding van ondernemingen (II, slot). — Het werk aan het nieuwe Burgerlijk Wetboek. — Mr J. Zuur : Uitsluiting van kantongerechtigden. — Prof. Mr S. Gerbrandy : Vraagt de moderne wereldsituatie een ander volkenrecht ?

Rechtsgeleerd Magazijn Themis, 1957, afl. 3 :

In Memoriam Marcel Henri Bregstein, door de Redactie. — Rechter en Administratie Overzee, door Prof. Mr J. H. A. Logeman. — Het nieuwe huwelijksgoederenrecht sinds de opheffing van de handelsonbekwaamheid der gehuwde vrouw, door Prof. Mr G. De Grooth.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-amt en Registratie, 15 juni 1957, n° 4496 :

Prof. Mr Ph. A. N. Houwing : Erfpacht en Erfpachtsvoorwaarden. — L. F. Veugelers : Bezit en belastingplicht bij de grondbelasting. — Y. D. C. van Duyn : Aantekeningen op de Successiewet 1956. — J. E. ten Hoorn : De notaris zonder wetenschappelijke opleiding.

Journal des Tribunaux, n° 4155, 16 juni 1957 :

M. Somerhausen : Nul ne peut être tenu en esclavage ni en servitude.

Journal des Tribunaux d'Outre-Mer, n° 84, 15 juni 1957 :

P. Jentgen : Du mécanisme et des effets de la condition résolutoire expresse en Droit congolais.

Revue Pratique du Notariat Belge, afl. 2411, 10, 20, 30 mei 1957 :

Pratique notariale. — Acquisition faites en remploi au nom de l'épouse, par A. Muschart.

Juris Classeur Périodique, 12 juni 1957, n° 24 :

La preuve par magnétophone, par Pierre Mimin. — La date de prise d'effet des dispositions accessoires des jugements de divorce et de séparation de corps, par R. Meurisse.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"